

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Орган державних і громадських дум

INDEPENDENT UKRAINE

З М І С Т

Оксана Крига: Матері	1
Борис Олександрів: Три сонети	1
Г. О.: Українське національне відродження та Іван Котляревський	2
Спектатор: Яка потрібна нам література?	5
Леонід Білецький: Чому УВАН?	9
В. Мартинець: Полк. Євген Коновалець	11
М. Селешко: Ідея і чин Петлюри і Коновальця . .	13
Никон Немирон: Трагізм гетьманської держави 1918 року	17
Онуфрієнко: До українсько-московських відносин	18
Вол. Шелест: За стабілізацію української зов- нішньої політики	20
Й. Вашук: З недавнього минулого	21
З ножицями по пресі	22
Пером і шпадою	28
Листи до Редакції	36

ЗЛОЖИЛИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ

Зприводу заручин п. М. Орихівського і панни М. Медвідь гості зложили на пресовий фонд "Самостійної України" \$54. \$7.00: зложив М. Бундза; по \$5.00: П. П. Медвідь, М. і П. Орихівські; по \$2.00: д-р С. Росоха, пані Е. Росоха, П. Дрозд, П. Киняк, М. Сушко, С. Загребельний, Б. Мочернюк, Г. Женчук, М. Чвартацький; по \$1.00: Б. Сухоцький, В. Сухоцький, О. Мойсюк, М. Загребельний С. Дмитрів, М. Пелвін, Ю. Попович, Н. Климаш, М. Процик, О. Лещук, Е. Струк, С. Войціхівський, М. Власій, Н. Пукіш.

Адміністрація щиро дякує всім жертводавцям, а п. М. Орихівському і його нареченій панні М. Медвідь бажає всіх благ.

* * *

Відділ МУН в Реджайні, Саск. прислав на прес. фонд С.У. \$20.00.

* * *

Інші жертви вплинули: С. Куропась—\$6.00, по \$5.00: С. Теслюк, М. Слободян; по \$2.50: П. Божок, М. Пришляк, М. Пашин; по \$1.00: Н. Ф. Лесюк; по 60 ц.: Д. Яремчук; по 50 ц.: С. Сорока, пані С. Савчук, В. Гомонко.

Всім жертводавцям щира подяка за підтримку.

(Подробиці подані на стор. 3 і 4 обгортки)

САМОСТІЙНА УКРАЇНА Орган державної думки

Містить статті з ділянок політики, культури й суспільного життя.

Редагує Колегія.

Видавець: СТЕПАН КОЦЮБА

Адреса Адміністрації:

Mr. STEPHEN KOSHUBA
644 Como Blvd.
St. Paul 3, Minnesota, USA.

Адреса Редакції:

"THE INDEPENDENT UKRAINE"
P. O. Box 183,
Chicago 90, Ill., USA.

Представництво "Самостійної України"
в Канаді:

"The Independent Ukraine"
P.O. Box 387
Winnipeg, Man., Canada.

Представництво "Самостійної України"
на Південну Америку:

"Peremoha" Bookstore,
25 de Mayo 479 (14)

Buenos Aires

Argentina

Представництво "Самостійної України"

на Італію й Близький Схід:

Dr. W. Fedoronchuk,
Via Nemorense 100, int. 22
Roma, Italia

ВІД РЕДАКЦІЇ

Просимо додержуватися вказаних адрес. На адресу редакції просимо надсилати статті, рукописи та інші матеріали.

На адресу адміністрації (в Канаді — представництва "Самостійної України") просимо надсилати адреси передплатників, грошові перекази (монеї ордери) та звертатися туди у всіх справах, зв'язаних з адмініструванням журналу.

Редакція приймає до друку праці ще не друковані.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання повертаються.

Передруки з "Самостійної України" дозволені за поданням джерела.

Ціна одного примірника 25 центів. В інших державах в переліченні на валюту даної держави. Книгарні, Товариства й окремі кольпортери одержують від 20 примірників — 20% знижки.

Передплата "Самостійної України" в ЗДА і Канаді виносить:

річно	\$2.50
піврічно	\$1.50
квартально	\$0.75

INDEPENDENT UKRAINE

Articles published on political, cultural and social topics.

Edited by Editorial Committee
STEPHEN KOSHUBA, Publisher
St. Paul, Minn., U.S.A.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК II.

ТРАВЕНЬ, 1949.

Ч. 5 (16).

Оксана Крига

Матері

Мамо! Солодка Ти мріє.
В чужині молюсь до зірок...
Образ в душі Твій леліє
Витканий з рідних красок.

Хотіла б дістати прекрасних
І чистих, як сльози, перел,
Щоб сяли у кольорах яєних,
У кольорах світлих джерел...

З свого найсвятішого жару
Шлю пісню Тобі чарівну, —
Повну найліпшого чару,
Кращу від кращого сну!

Хай лине у простір безмірно
Легко, врочисто, як дзвін, —
Пісню сердечну, вечірню, —
Мамо, прийми, як поклін!

Борис Олександрів

Три сонети

(Із циклу "Відхід")

1

Ми відійшли у присмерки доріг
І вітер нам розхристував шинелі,
А з висоти — розпалені шрапнелі,
Неначе зорі, падали до ніг . . .

І був такий іскристо-білий сніг.
Сумирно спали кинуті оселі,
І прилягти до срібної постелі
Я ледве-ледве думку переміг.

Десь поміж зір сяли добрі очі
І голоси роздзвінливі, пророчі
Мені давали силу знов і знов . . .

Ось у думках я бачу рідні лиця . . .
А з далини забагрена столиця . . .
Мені світила банями церков.

2

Ще оглянувся раз біля ріки,
Щоб уостаннє глянути на місто,
І з верховини бачив, як зміїсто
Лизали небо жовті язики . . .

І зрозумів: не слава і вінки
Тебе чекають, пізній гуманісте;
Зумій життя новим налити змістом,
Щоби прожити буряні роки!

Ти подивися: п'ятьма все закрила,
Мов простягла над світом чорні крила
Зловіща птиця жаху і терпінь.

Невже доба нову готує кару?
І я відчув у проблісках пожару
Чийось важку, криваво-димну тінь . . .

3

І знову ніч. І знову битий шлях.
Шуміла даль, розбурхана і п'яна,
Від пожарів здавалася багряна
Ріка у непорушних берегах.

І сіра тьма клубилася в полях . . .
Зловіща тьма, уперта, нездоланна,
І захід був, неначе довга рана,
Прорізана косою в небесах.

Куди ж іти? В які чужі поля?
Бескиди хмар над нами і за нами
Безкраїми горіли валунами

І дивне світло кидали здаля;
Неначе сяяли заграви дальніх свіч.
Так починалася червоно-чорна ніч . . .

Г. О.

Українське національне відродження та Іван Котляревський

Український Ренесанс, національне відродження нашого народу, 150-літній ювілей якого відзначаємо ми тепер, був одним із найвеличніших проявів невмиручості українського духа, могутнім ствердженням того, що навіть у найчорніші часи існування нашого народу, в періоди його найтяжчого національного й соціального поневолення є можливі збудження свідомості і крутий злам до піднесення національного життя.

Нарід наш у XVIII столітті переживав одну з найдраматичніших епох свого існування. Переяславська угода, за якою він добровільно приєднався до московської держави, як рівний до рівного, була однобічними діями московського уряду порушена й Україну позбавлено всіх її прав і вольностей. Західні українські землі опинилися під гнітом польської шляхти і відчували так само тяжке ярмо чужинецького панування. Могутній вибух Коліївщини, як останній вияв одчайдушного протесту широких народних мас проти загарбницького ярма сусідів, заломився і рівночасно впали нові царські розпорядження, що знищили останні рештки української вольності та остаточно перетворили Україну на колонію Росії.

В 1764 році було скасовано гетьманський уряд і запроваджено перші губернії на московський зразок. У 1775 році зруйновано Запорізьку Січ. У 1782 році стародавні козацькі порядки заступлено "губерніальними установами". В 1783 році козацькі полки реорганізовано на загально-російський зразок і нарешті в 1785 р. з'явилася т. зв. "жалованная грамота дворянству", за якою з козацької старшини зробили невеличку кількість поміщиків, а мільйони людей перетворили в кріпацьких невольників.

Процес винародовлення українського панства, м'шанства й духівництва ширився дуже швидко. Безперервні утиски на "особливе наріччя" українців, на їх письменство, школу, друкарні, навіть на архітектурний стиль ще підсилювали денаціоналізацію.

Багато українських культурних діячів, письменників і поетів перейшло під тиском цих заходів на службу Росії, збагатили свою творчістю не свою рідну, а російську літературу. Російською мовою пише свою поему "Душенька" українець Богданович та "Оду на рабство" Капніст. У лавах російських письменників зустрічаємо ми українців Рубана та Наріжного. Українську мову можна було почути лише серед селян.

І тоді, коли цей урядовий курс денаціоналізації та обумовлений ним процес винародовлення в Україні, здається, досягли свого найвищого рівня і багатьом здавалося, що українську справу можна вважати про-

граною, несподівано наступив новий український Ренесанс, що був обумовлений західно-європейським культурним розвитком та визвольним рухом інших слов'янських народів і був нерозривно зв'язаний з ним.

Західна Європа в другій половині XVIII століття, в добу передбур'я і наближення Великої Французької Революції була скута віджилим уже середньовічним устроєм з його феодалною ієрархією та становими нерівностями і вимагала волі й рівності. У літературі панував досі псевдоклясицизм, далекий від світу людських почувань, віджилий, холодний і штучний із його мертвими непорушними канонами, що сковували творчі думки письменників і змушували їх вкладати свої задуми в сухі, наперед укладені форми.

Як протест проти цього великопанського салюнового стилю, виплеканого в палацах і замках, виявилось з наближенням революційних настроїв шукання нових форм і тем, що хвилювали б душу людини, збуджували її почуття, загострювали до певних напрямів увагу.

Такий широкий світ людських переживань, новітню тематику, пов'язану з гаслами волі, рівності й демократизму шукали нові письменники насамперед у широких народних масах, в їх піснях, казках, віруваннях, в характеристичних особливостях їх мови, відмінної від мови аристократичних салонів. Потужний рух проти псевдоклясицизму схилив письменників до народу, змусив їх зацікавитися його фольклором, мовою, багатствами його усної творчості, записувати та вивчати їх та використовувати для цього нового напрямку літератури.

В 1762 р. англійський дослідник Джеймс Мекферсон видав збірник пісень шотландського народного співця Осіяна. В 1765 р. де-Персі видає збірку старо-англійських балад. В Німеччині приклад цих дослідників наслідували Бодмер, Брайтінгер, Гердер, Гете, брати Грімм.

Франц Бопп видає свою порівняльну граматику індоєвропейських мов, де показує їм спорідненість та збуджує цікавість дослідників на мовознавчій ниві. Ця праця викликає особливий відгук серед західних та південних слов'янських народів, які в цей час широко розгортають національно визвольні рухи за свою самостійність. Слов'янські науковці в своїх мовознавчих дослідках намагаються довести самостійність розвитку мов їх народів і тим обґрунтувати права цих народів на самостійне життя. В Сербії в цій ділянці працює Вук Стафанович-Караджіч і для ілюстрації своїх філологічних дослідів збирає сербські народні пісні. В Польщі Адам Чарноцький (Зоріан Доленга-Ходаковський) закликає збирати пам'ятки народного фольклору,

в Чехії збирає народні пісні Франц Челяковський.

Особливу велику працю, що поклала основи для розвитку слов'янських мов і літератур проробили чехи Осип Дубровський, Осин Юнгман і Павло Шафарик та словінець Варфоломей Копітар.

Ту ж працю в Україні фактично здійснив Іван Котляревський, який своєю творчістю започаткував нове українське відродження, створив визначні літературні пам'ятки саме живою народною мовою і прекрасно знаючи народне життя, побут звичаї, він яскравим зображенням їх у своїх творах відкрив нову сторінку в нашій літературі, сторінку свідомого демократизму та гуманності і дав приклад новим поколінням письменників.

Народився Котляревський 29 серпня 1769 р. в Полтаві в родині магістратського канцеляриста. Здобувши первісну освіту в дяка, він пізніше впродовж 8 років відвідує в Полтаві семінарію, де вже тоді виявляє свій поетичний талант і пише вірші.

Не скінчивши семінарії, працює Котляревський приватним учителем, навчаючи панських дітей. Тоді особливо придивляється він до народного життя, часто буває на народніх досвідках, вечерницях, весіллях, бере участь у самодільних виставах і забавах, записує окремі слова та вирази, збирає приказки й пісні, вивчає народні звичаї. Всі ці матеріали використовує він у процесі творення своєї поеми "Енеїди", що являла собою перерібку античного твору римського поета Вергілія. Ще до Котляревського Вергілієва поема перероблялася поетами, які знижували її величний тон, висміювали героїв, гумористично висвітлювали поважні події. Один з таких перероблювачів "Енеїди" француз Скаррон розвінчав у своїй перерібці античних богів, німець Блюмавер виступив проти релігійної нетерпимості і фанатизму, росіянин Осіпов засудив у ній пиятику і некультурність.

Котляревський взяв за основу українську дійсність і під виглядом Енея з троянцями зобразив запоріжців, що після знищення Січі мандрували по світу, шукаючи притулку. Образ Енея та його супутників, їх мова, поведінка, одяг, звичаї яскраво показують характеристичні риси запорізьких козаків. Натомість володар світу Зевс та інші олімпійці є правдивими прототипами середньопомісного українського панства або урядницької бюрократії, мають усі ті ж гріхи, що й звичайні люди, ширять пиятику, розпусту, інтриги, сварки, беруть хабари. Недарма на початку 6-ї пісні Зевс, обурений їх учинками, "моргнув, мов кріль вусами" та струсонув небом і землею, гніваючись на них:

Поступки ваші всі не божі:
Ви на сутяжників похожі
І раді мордувать людей.

Всю поему проймає великий патріотизм, любов до рідного краю, згадки про незабутнє минуле, про гетьмана Сагайдачного, про Запорізьку Січ, про те,

Як в пікінери набирали,
Як мандрував козак всю ніч;
Полтавську славили Шведчину,
І неня як свою дитину
З двора провадила в похід,
Як під Бендер'ю воювали,
Без галушок як помидали,
Колись як був голодний год.

З великим піднесенням описує автор славі часи вільності, героїзм і хоробрість козацьких полків, їх відвагу в боях і славу, що стала немиручою:

Так вічної пам'яті бувало
У нас в Гетьманщині колись,
Так просто військо шикувало,
Не знавши: "Стій! Не шевелись!"
Так славіні полки козацькі
Лубенський, гадяцький, полтавський
В шапках було, як мак цвітуть.
Як грянуть, сотнями ударять,
Перед себе списи наставляють,
То мов мітлою все метуль.

Автор й намагається накреслити шляхи до майбутнього, дає підстави до нового світогляду, кермуючись філософськими засадами Григорія Сковороди, наголошує, що громадський обов'язок повинен завжди бути вищим за особисте почуття і над усе ставить честь:

Тоді найбільш нам допікає,
Коли зла доля однімає,
Що нам всього миліше єсть.
За милу все терять готові —
Клейноти, животи, обнови;
Одна дорожка милою — честь.

Чесць розуміє Котляревський в любові до рідного краю, в праці, що іде на користь всій Україні і в цьому виявляється його патріотизм. Повні великого запалу його переконання, що любов до батьківщини збуджує в людей нові почуття, обумовлює героїзм і зметає всі перепони:

Любов к отчизні де героїть
Там сила врага не устоїть,
Там грудь сильніша од гармат.
Там жизнь—алтин, а смерть—копійка,
Там лицар—всякий парубійка,
Козак там чортові не брат.

Автор закликає до єдності, до згуртованості, до спільних акцій у випадку небезпеки, наголошуючи, що в таких випадках треба офірувати всім, поступатися особистими та родинними почуттями і діяти рішучо й організовано:

Де общее добро в упадку,
Забудь отця, забудь і матку —
Лети повинність ісправлять.

Поруч з патріотизмом, другою яскравою рисою в "Енеїді" є виразний демократизм, людяність, співчуття бідним, пригнобленим верствам населення, натомість засудження панівних заможних кіл за їх нещире ставлення до народу. Ці навіяні також ученням Сковороди погляди особливо виразно розкриваються в подорожі Енея по пеклу, де серед грішників засуджених на муки, бачить він

особливо панів-кріпосників, сутяжників-урядовців, хабарників, шахраїв та інших, що гнітили і обдурювали нарід:

Панів за те там мордували,
І жарили зо всіх боків,
Що людям льготи не давали
І ставили їх за скотів.

Натомість до раю потрапляють всі ті, що страждали в земному житті:

Це бідні нищі, навіженні,
Що дурнями счисляли їх;
Старці, хромі, сліпороджені,
З яких був людський глум і сміх;
Це — що з порожніми сумками
Жили голодні під тинами,
Собак дражили по дворах;
Це ті, що "Біг — Дасть" получали,
Це ті, яких випроводжали
В потилицю і по плечах.

Вимога справедливості в суспільних стосунках, покарання винуватців народніх злиднів, гаряче співчуття до скривджених і пригноблених, яскраво висвітлені у поемі, наочно показують автора, як свідомого демократа-народолюбця. — Багатство етнографічного матеріалу, так густо поданого в поемі, розкриває прекрасне знання автором українського життя й побуту. Опис народніх строїв, страв, бенкетів, ігор, танків, музики, співів, хатної обстановки, народніх звичаїв, обрядів, вечериць, вірувань, похоронів, поминок, ворожіння дає документальні матеріали для дослідника-етнографа і разом із тим надає поемі яскравого національного - українського кольориту.

Мова "Енеїди" — чисто народня, така, якою говорили селяни на Полтавщині, близька і зрозуміла широким масам населення знаменувала рішучий розрив з старою книжною мертвою й незрозумілою народів мовою, сповненою церковно - слов'янських виразів і зворотів.

Вихід у світ "Енеїди", яку вперше в 1798 році видрукував своїм накладом шануватель рідного слова конотопський діди́ч Максим Парпура, викликала загальне захоплення. Ще і до того окремі рукописи її ширилися серед українських панів і читалися з великим зацікавленням. Тепер же вони мали змогу читати друкований твір, що становив у першому виданні три пісні.

Поява "Енеїди" започаткувала новий період української літератури, період свідомого демократизму та запровадження в письменство живої народньої мови.

"Вічно незабутній, навіки пам'ятний для нашої літератури є рік 1798 — писав академік Сергій Єфремов. — Того ж бо року вийшла в Петербурзі маленька книжечка, яка вказала, та не тільки вказала, а й порішила, як, куди, яким шляхом іти далі українському письменству".

Поруч з "Енеїдою" написав Котляревський як відомо два свої славнозвісні драматичні твори "Наталку Полтавку" і "Москаля Чарівника", якими започаткував селянську тематику не лише в українському, а й у всьому

європеїстському письменстві. Обидва його твори вийшли в 1819 р. і того ж року були поставлені на полтавській сцені, тоді — як перші селянські оповідання французької письменниці Жорж Занд, "Dorfgeschichten" Аuerбаха в німецькій літературі, "Деревня Григоровича" і "Записки охотника" Тургенева в російській вийшли на десятки років пізніше.

У своїх драматичних творах, знову під впливом Сковороди, Котляревський розкрив прості й щирі малюнки селянського життя, показав, що й під подертою селянською свитиною може бути заховане прекрасне шляхетне серце, вивів образи звичайних трудивників, що невтомно працюють для свого бідного існування й горді тим, що можуть прожити чесною працею своїх рук.

Творчість Котляревського, основоположника й родоначальника нової нашої літератури відіграла величезну роль і пробудила до творчості нових письменників, збудила нові таланти і нові сили. — Даремно гнівався автор "Енеїди" на Максима Парпуру і навіть умістив його в пеклі за самовільне видрукування його поеми. Парпура не мав на меті корисних задумів і хотів лише зробити "Енеїду" здобутком широких читацьких кіл. Він не помилився, що вона матиме великий успіх. Її читали захоплено скрізь в Україні і далеко за її межами. Її взяв зі собою Наполеон, повертаючись з трагічного походу з Росії. Її читали запорізькі козаки, що після розгрому Січі опинилися на Дунаї, а коли побачили Котляревського підчас турецької війни і дізналися, що це він автор "Енеїди", то захоплено вітали його, називали батьком і запрошували до себе за отамана. "Енеїду" читав і весело сміявся з її жартів і дотепів цар Микола I, не розуміючи, що сміється він з себе та з своєї придворної деспотії та всього свого режиму, протест проти якого закладений у поемі Котляревського.

Влучно відзначає Сергій Єфремов, що з Котляревським в українську літературу ввійшов нарід, що автор "Енеїди" на свої часи став першим теоретиком і практиком національно-демократичного руху в Україні та дав почин молодому письменству відродженого народу. До Котляревського наше письменство не було народнім, бо не мало найпотрібнішого елементу — народньої мови. Тепер ця мова запанувала в нашій літературі.

Батьком назвав Котляревського Шевченко і це ім'я найбільш влучне для нього. Ще не було ознак відродження в сусідньому російському письменстві, ще не народився Пушкін, а у нас вже вийшла велична поема, що започаткувала нову добу українського культурного розвитку.

Пророкування Шевченка про безсмертність Котляревського, про його панування в нашій літературі "поки живуть люди", як і про те, що його не забудуть "поки сонце згеба сє", здійснилося.

Тепер живе вже четверте покоління по Котляревському, але творчість його уважно вивчають у середніх і у вищих наших школах. "Наталка Полтавка" і "Москаль Чарів-

рик" ідуть на сценах наших театрів із незмінним успіхом. Мало того, на слова "Енеїди" і "Наталки Полтавки" створені опери, з "Наталки Полтавки" знято звуковий кінофільм. На могилі Котляревського побудовано монументальний надгробний пам'ятник із написом золотими літерами пророчих слів Шевченка.

50 років тому, в 1898 р. століття "Енеїди", якого в умовах царського режиму не можна було відзначити належно в Україні, було з великою врочистістю відсвятковано в Галичині як ювілей відродження українського народу і рідного слова. До святкової вистави Іван Франко спеціально написав свій знаменитий пролог "Великі роковини", в якому змалював історичне минуле України, її трагічні переживання, але наприкінці висловив непохитну віру в прийдешні світлі дні:

Довго нас недоля жерла,
Досі нас наруга жре,
Та ми крикнім — Ще не вмерла
Ще не вмерла і не вмере!

Урочиста академія в Львові, що складалася з цього пролога і "Наталки Полтавки" мала великий, збуджуючий вплив на глядачів. Як оповідали присутні: "Цей пролог до ювілейної вистави, повний високої поезії і захвату, ефектовний з сценічного боку, з закликами, що проймали серце громадянства, цілком відповідав його настрою, був зустрінутий з ентузіазмом".

В 1903 році в рідному місті Котляревського Полтаві відбулося урочисте відкриття йому пам'ятника, збудованого на кошти місцевих українських патріотів. Урочистість свята, участь у ньому визначних діячів нашої культури — Лесі Українки, Коцюбинського, Лисенка, Тобілевича, Грінченка, Олеся, гостей із Галичини: Стефаника, проф. Студинського, депутата парламенту Романчука призвели, як відомо до того, що святочне відкриття пам'ятника перетворилося на могутню демонстрацію протесту проти переслідувань самодержавством українського слова.

Наш нарід глибоко шанує батька нового українського письменства, всенародною любов'ю оповите ім'я Котляревського. І тепер, відзначаючи 150-ліття українського Ренесансу, що його започаткувала "Енеїда" і далі підхопили інші письменники славної плеяди Котляревського — Гулак-Артемівський, Гребінка, Квітка Основ'яненко, Боровиковський, Метлинський, а на західно-українських землях — Шашкевич, Вагілевич і Головацький, що продовжили й поглибили розпочатий ним національно-демократичний рух і нову літературу, можемо повторити пророчі слова Шевченка, сказані на вічну пам'ять Котляревському:

Будеш, батьку, панувати
Поки живуть люди;
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть.

СПЕКТАТОР

Яка потрібна нам література?

СЛОВО ДО СПРАВЖНІХ ПИСЬМЕННИКІВ НА ЧУЖИНІ

"Коли неграмотний солдат, посланий на розвідку, карається смертю за брехливе донесення, бо брехливе усвідомлення армії може грозити їй катастрофою, то яка має бути кара грамотним інтелігентам - письменникам, що для особистих інтересів нечесно виконують свій обов'язок, що брехливо усвідомлюють свою націю і брехливо формують оте спихійне хотіння, від якого залежить буття чи небуття нації? . . ."

В. Липинський

І. МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПИСЬМЕННИКА

В "Історії мого сучасника" В. Короленка автор м. ін. описує перші кроки свого сучасника на шляху до літератури, до письменства. Сучасника, раніш ніж він переступив поріг редакції, глибоко хвилювало питання моральної відповідальності за слово, надруковане в тисячах примірників і передане читачам. Сучасник Короленка вступив до редакції з рукописом свого твору після тривалого розмислу й хитань. Адже його слово мало йти в народ, мало бути сприйняте народом і дати потім діло. Яке ж це його слово? Чи правдиве воно? Чи чесне? Чи потрібне воно людям? І який воно викличе по собі чин?

В світлі страшної доби, в якій ми живе-

мо, ці хитання й сумніви творця важливих духових цінностей, якими є художнє слово, цілком оправдані і зрозумілі. Мусить бути моральна відповідальність за художнє слово, мусить бути розуміння його в житті народу; мусить бути прагнення силу цього слова поставити на службу народові. Нарешті, як зважимо, що робиться на наших рідних землях, як там гучні гасла спотворено, а облуда одяглася в шати чеснот і торує собі дорогу все далі і далі, то розуміння слова письменника, як сили, що **великою мірою** може послужити справі подолання в людині звіря і відродження справжніх чеснот, **буде дуже і дуже на часі.**

Ми вже чули ображені голоси оборонців "чистої музи", мовляв, є люди, що хочуть поставити мистецтво на "побігеньки будням", на "служіння політиці" . . . Але то марні голоси! Хай живуть усі жанри і стилі! Хай буде вільним письменник у змісті і формі! Але хай же він пише про те, що його болить перш за все як людину-громадянина своєї нації! А чи може когось боліти в нашу добу те, що поза його буттям і свідомістю? Меч смерті навис над усім нашим народом і над кожною одиницею зокрема. Що ж може бо-

літи письменника, як не те, як того меча відхилити?

Знов же цей самий критик пише: "То ви хочете всіх письменників перевиховати на во-яків? То ви все хочете перекинути на мечі? А що ж тоді буде, як прийде перемога? Тоді буде купа дезорієнтованих автоматів! Стадо без думок і почуттів?"

Але і це сказане для красного слівця. Бо ця перемога нам так легко не дасться, як він гадає. І шлях до неї ще дуже довгий і важкий. Але . . . дай, Боже, щоб вона прийшла! А вже тоді переможці помиряться між собою, знайдуть що робити! Богдан Хмельницький 300 літ тому підняв увесь нарід наш до меча. І не злякався . . . наслідків по перемозі, не злякався "стада без думок і почуттів". А ось нащадки його, що дуже дбали про свої думки і почуття, повалили те його діло, збудоване ним і людьми меча, та довели нашу землю до того жаху, свідками якого ми тепер є.

Отже слово мусить стати одним із видів боротьби нації за її "бути чи не бути". І якщо його місце серед інших видів зброї становитиме 1%, а хочби 0.5% — то і це добре. Значить на таку долю збереже воно нам кров вояків. Але ж ми не кремлінські політики, щоб не зважали чи мільйон більше, чи мільйон менше загине в борні людей!

І не лякатись треба, що до "чорної" роботи кличемо письменників. Бо коли горить дім, то навіть священик мусить лишити молитву Богові, а піти гасити вогонь людям. Коли насувається смертельний ворог і знаємо, що він у своїх пожадливих цілях не зупиниться ні перед чим, то, будь ласка, улюбленці муз, злізьте з Олімпу, перестаньте співати про "грим, що на хмарах біблію читає", а спробуйте своїм словом послужити рядовим бійцям, що за велику справу звільнення людства від страшного зла будуть воювати. Бо цим на майбутнє і вам буде дана змога співати вільно. І не охайте, теоретики літератури, перед закликом письменників до "утилітарних" завдань, краще допоможіть їм ці завдання якнайліпше виконати.

В прокляті 20-ті роки, коли большевицька повинь заливала нашу землю, то у протилежність до всіх протидіючих цій повені сил — урядів, армій, партій і союзів, що тоді воювали за владу — большевицька повинь, поруч із багнетами і скорострілами, несла ще й облудливі гасла через мільйони листівок, журналів, газет і книг. Через т. з. "червоно-армійські клуби" і "агітпоїзди" писанина всяких дем'янів бедних мчала в найдавніші міста і села, та розкладала там здорові основи громадського співжиття (незрівняно більше ніж "теорії" Маркса і Леніна), ділячи всіх на "експлоататорів" і "експлоатованих", на "куркулів" і "бідняків". Можна без перебільшення ствердити, що поруч зі зброєю, як вирішальним чинником влади, черговим по силі впливу на психологію мас було большевицьке друковане слово.

Оборонці "Олімпу" і тут уже сказали своє слово: "Ви радите нам робити те саме, що й совети, тільки повернути його на 180 ступенів . . . Але таким способом чужого мислення не заперечиш і за межі його не вийдеш" . . .

Неправда!

Коли в саду росте яблунька, а вітер її ломить, то ми вбиваємо коло неї кілка і прив'язуємо стовбурик яблуньки до нього, щоб вона мала на що спертись. Для чого ж заперечувати у противагу большевицькій брехні про "героїзм" Павпи Морозова **правдиву людяну повість про батьків і дітей?** Чи душа людини не буває подібна до тієї яблуньки, яку тваринна ідеологія большевизму здатна зламати? Є небезпека, що це не буде **мистецтво?** Ні, це буде справжнє мистецтво, коли його творитиме з покликання **справжній мистець.** Коли в корнійчуківських писаннях Богдан Хмельницький виведений як слуга Москви, то твір, що покаже нам великого творця Української Держави **на своєму місці,** не буде повертанням того самого на "180 ступенів", ні!

Але дискусія з нашими "літературознавцями" на цю тему зайва.

Маємо сьогодні в світі такий стан, якби в який літній день хтось по святковому вбраній вийшов у пахучий гай на прохід і раптом натрапив на страшну залізничну катастрофу а зойк покалічених линув би з усіх сторін. Що мав би він робити: чи кинутися рятувати їх, чи . . . спокійно далі собі йти, пити пахощі літнього чару?

Ні, нема права йти далі! Зупинись, людино, і візьмись до "чорної", але обов'язкової, як само життя, роботи. Бо досить нам глянути, **що зробили з нашим мистецтвом, літературою вдома, щоб у тисячу разів зміцніло в нас почуття обов'язку не гаятись робити справу перемоги життя над смертю.**

Чим є там творчість діячів поневоленої української культури? Дичавиною, яку **одні в примусовому порядку продукують, а другі в примусовому порядку споживають.** І увесь жах від споживання цієї дичавини особливо згубний і смертельний **для молодого покоління** уярмленої України. Що з ними буде? Які будуть їх ідеали? Чого вони будуть прагнути, виховані на звіринній ідеології звироднілих, куплених за шмат гнилої ковбаси — еренбургів, ванд васілевських, корнійчуків і іншого інтернаціонального зброду?

Бо все чесне, не продажне, всі що не змогли своє розуміння явищ світу підмінити чужою, зверху насадженою ідеологією, — щезли їх, Плужників, Зерових, Курбасів, Підмогильних, Драй-Хмар — вирубали, викорчували.

І росте сьогодні густа дичавина. Від кореня пішли вже молоді парости малишок, кацнельсонів, стебунів . . . Росте бур'ян! Але як же йому не рости, як ворог-садівник його доглядає, вирощує ще й премії сталінські дає?

II. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА НА ЕМІГРАЦІЇ НЕ ВИКОНУЄ СВОЇХ ЗАВДАНЬ

Таке є в Україні, але не так є тут, на чужині. Українська література на чужині має значну волю росту і розвитку і треба лише подбати про те, щоб той ріст і розвиток йшли по вірному шляху.

Між тим явища, що спостерігаємо, стверджують недобре. Українська література на еміграції не виконує тих завдань, які на неї падають із морального обов'язку, як на літературу поза сферою державних партійних впливів, шпигунства, доносів і таємної поліції.

Наші письменники на еміграції, а в першу чергу літературне об'єднання пішло по хибному шляху. Літературне об'єднання на самому його вершку обсіли здебільшого удавані естети і люди без громадсько-політичних заasad.

Замість того, щоб творити ідейне і глибоке мистецтво нашої ПРАВДИ і наших ЛНІВ, замість того, щоб бути послідовниками (не наслідувачами!) останніх великих зперед першої світової війни — Коцюбинсько-го, Франка і Лесі Українки — вони всю енергію скупчили на одному: хто більше в українській літературі на еміграції напише "геніальних" творів **на свій смак!**

Перечитайте найпопулярніші на чужині книги наших письменників з маркою літературного об'єднання. Скільки ви знайдете творів, в яких б'ється серце людини, що з **переконань** опинилися на еміграції творів, що **хвилюють**, творів, що **виховують**? Майже нема таких творів!

Запитуємо авторів і видавців для чого, з якої такої нагальної потреби припало псувати папір на друк чернеток уявних геніїв, які свого "Фавста" чи "Війну і мир" ще не написали і можна напевне сказати, що вже не напишуть? Кому потрібен набір фраз, писаних на коліні, де все змішалось: і коні і люди, і "зіморки" і французька мова, і німці і повії, і спекулянти і терористи, і . . . хто знає ще що, без почуття міри, без глузду, без жадного такту і . . . пошани до читача? . . .

Лев Толстой "Війну і мир" — твір на 5 тисяч сторінок — переписував два десятки разів.

Рукописи Золя поруч із текстом мають схематичні плями домів і квартир, де жили його герої. Це для того, щоб усе до найменших деталей відповідало життєвій правді.

Рукописи Чехова написані, переписані, по переписаному ще кільканадцять разів переправлені олівцем, чорнилом, лаком, так, що за його власним виразом "рукопис мав кілька поверхів".

Тому їх і подібних їм письменників твори є безсмертними. Тому читач їх перечитує по кілька разів, знає напам'ять цілі уступи, на поведінці деяких з них будує своє життя, або навпаки позбувається деяких негативних рис своєї вдачі завдяки творам справжніх письменників.

Запитання нашим "гемінгвеям": чи їх твори зазнають подібної обробки? Чи ко-

штують вони їх стільки праці, нервів, здоров'я?

Чи знайоме їм почуття **мук слова**, за словом поета, **сильніших за які нема на світі мук?**

І не раз думаєш собі: а що, якби раптом ми змогли опинитися серед наших рідних у Києві, Харкові, взагалі на своїй землі. З чим би ми приїхали туди, як письменники? **Де твори, писані на волі?** Чи читали б їх люди денно і ніччю? Чи знайшли б вони в них ту життєву і мистецьку ПРАВДУ, до якої там **гоками** пориваються їх душі і серця?

Не знайшли б вони таких творів! . . . Нема тут таких творів! . . . І це найбільше нещастя нашої літератури на вигнанні.

Літературне об'єднання, що згуртувало довкола себе українських письменників, провадило конференції і дискутувало проблеми "великої літератури". Але коли уважно придивитися до тих конференцій і дискусій по них, то . . . погане лишається враження.

Конкретно: частина рефератів (і то саме програмових!) і дискусій по них складаються скоріш на змагання в якомусь спортовому товаристві. Від конференцій лишається враження, наче б оці програмові "критики" і "літературознавці" спеціально виступають, щоб переконати інших у геніальності і ерудиції своїй, але не переконавши, звичайно, в тому нікого, повертаються "во свояси" вдоволені, що хоч . . . галасу "геніального" наробили!

А коли говорити про суть спорів чи дискусій, то це скоріш будуть лекції на курсах підвищення кваліфікації викладачів літератури середніх шкіл, ніж постановка і розв'язання глибоких фахових проблем. Справді, хто не знає (з письменників звичайно), що українській літературі треба вийти на світовий кін з творами органічно **українського національного** стилю? Чи Лесь Українка не органічно **українська національна** у всіх своїх творчих складниках? Чи не є вона настільки з власним **українським національним** обличчям, як Фльобер з **французьким національним**, а Гете з **німецьким**? Що тут є нового і для кого? Але "критик" говорить про це з "ученим видом знатока", а письменники слухають і не протестують проти літературної абетки. Або: хто не знає, що письменникові **треба** знати чужі мови? І це доводиться з цією ж міною. Навіть чехівське "горлишко" від розбитої пляшки один з доморошених гемінгвеїв перекрутив на свій лад і, назвавши його "слиною в куточку рота вбивці", подав як своє розв'язання і відкриття . . . проблеми опису!

І в той час, коли все це говориться, пишеться і дискутується, ніхто не скаже: **Панове! Та дайте ж спокій! Нам творів** треба, а не "філософії мудреців" року Божого 1946!

III. ГЕТЬ МОДУ! ДЕ НАШІ ТВОРИ, ЩО СКОЛИХНУЛИ Б СВІТ?

І тут підходимо до основного: ми нація, що найбільше потерпіла з усіх націй світу. Ні поляки, ні французи, ні німці, ніякий інший нарід, великий чи малий, не має таких втрат, як мають їх українці.

Нашу землю 30 літ душить, терзає і нічевить лютий ворог. Нашу еліту-письменників, учених, мистців на 75% вистріляно. Квіт народу, селянство, на 100% пограбовано і перетворено на жебраків. Де ще є така країна в світі, що має такі втрати і так знедолена, спустошена? Нема такої іншої країни в світі!

І в світлі цих фактів, **чи має моральне право** та частина інтелігенції-письменників, що чудом врятувалася від фізичного знищення і якої покликанням є усвідомлювати свій і чужі народи, чи має вона **моральне право** займатися "етюдами про незрозуміле", пропагувати екзистенціалізм (саме пропагувати, а не ознайомлювати з ним!), літати в піднебесі, малпувати всяких звироднілих естетів західньої Європи, **а своїх болів, своєї розп'ятої землі не бачити, не помічати?**

Що це як не **дешева мода** (мовляв, ми теж літератори резистансу!) писати в 1946-47 роках романи про німецьку окупацію (яка для України впала назавжди), а не бачити, не помічати, що 30 літ йде змагання з одвічним ворогом і ніяк не відомо, **чим** воно для нас скінчиться, чи перемогою, чи **поразкою на віки?**

І коли вже судилося українському народові, як державі, як нації, як одиниці, що етнічно і психічно відмінна від усіх її сусідів, пропасти, розплистися у каламутному морі північного наїздника, то хай хоч у літературі залишиться "Слово про похід . . . України!"

Чи панове організатори і надхненники літературного руху на еміграції так захопилися епітетом "письменника", що не почувають, які обов'язки це знання на них покладає?

Та ж усякі розмови про літературу "далекого прицілу", про поезію "цілої людини" пусте базікання, якщо зважити, що діється з нами й довкола нас!

Нам треба творів, що оживили б прив'язі душі нашого народу на вигнанні. Нам треба творів, що воскресили б індивідуальну і громадську мораль у душах молодого покоління. Нарешті, нам треба творів, **ЯКИХ ТАМ, В УКРАЇНІ, В УМОВАХ ТЕРОРУ І НАСИЛЬСТВА ПИСЬМЕННИКИ НЕ МОЖУТЬ НАПИСАТИ**, а ми можемо написати їх тут!

І про це треба писати, і це треба обговорювати, а не доводити, що наші поети на еміграції **вже** перевищили своїми творами лавреатів нобелівських премій.

Між тим, творів, що сколихнули б світ, на теми нашого недавнього страшного минулого сьогодні — нема. Де твір напр. про большевицьку масакру українського селянства в часи колективізації 1929-30 років? Де твір про **всенародне повстання** України проти колективізації, на втихомирення якого влада посилала цілі полки й дивізії регулярного зійська з гарматами і танками в ті ж 30 роки? Де твір про вселюдний жах "експериментального голоду" 1933 року в Україні? Де твір про трагедію українського інтелігента, сина своєї землі, культури, традицій і мови? Де наш Іван Карено? Де наш Вільгельм Тель? Де наша епопея "Боги прагнуть" на мате-

ріалі чорних діл Кремля? Де, нарешті, гаяча поезія нащадків Шевченка, Франка, Лесі Українки?

Для чого ота гонитва за "модним", вишуканим, "незрозумілим"? Для чого ота писанина "етюдів про незрозуміле"? Чи ви, автори, думаєте, що такого роду "література" наснажить наш народ до боротьби, як наснажувала і наснажує **ще сьогодні** поезія "цілої людини" Шевченка? Чи може ви гадаєте, що після вашої пропаганди "незрозумілого", попросять вас до Сартра в гості і назовуть європейцями?

Даремно!

Відчай бере, як подумаєш: доки буде папувати серед нас безголов'я? Адже ж попри всі базікання про "велику літературу" рубікон Франка чи Лесі Українки не перейдено нашими доморощеними гемінгвеями. Чого ж ламатися у відчинені двері?

Література наша на чужині не виконує свого призначення.

IV. СЛОВО ДО СПРАВЖНІХ ПИСЬМЕННИКІВ

Ці слова звернені до тих літераторів, що почувають себе політичними емігрантами, елітою українського народу на чужині.

До тих, для кого біль сердець рідних там удома злився з болем їхнього серця тут.

А головно до тих, що **МАЮТЬ ЩО СКАЗАТИ І МОЖУТЬ СКАЗАТИ**. До тих, що в літературу йшли не заради легкої слави, моди чи добрих заробітків.

Дивіться, правдиві письменники, що робиться довкола вас! Слухайте, як стогне рідна земля! Не будьте людьми з ватуо у вухах і з рожевими окулярами на носі! "Вивчайте закономірності літературного процесу!" Але не забувайте, що матір ваша, не символічна в римах і алітераціях, що часто під ім'ям України в шаблонових творах виступає, — а реальна мати-селянка, що в добу "найвищої техніки колгоспного господарювання" і "колгоспної замощности" за зібрані на колгоспному полі колоски **ДЕСЯТЬ ЛІТ КОНЦТАБОРІВ** за державним законом одержує!

Думаю, що це важніша тема, як подорож Галочки до Енгерслебена в присутності знайомого письменника, цікавіша за "незрозумілу" поему "Батько й син" і до неї "етюдів про незрозуміле" не треба писати.

* * *

Американська письменниця Перль Бак написала надзвичайно талановитий твір "Земля", перекладений на всі мови світу. В ньому вона змалювала трагедію китайського селянина, не зважаючи на те, що Китай має своїх письменників. Може і до нас мусить приїхати якась "варяжська" письменниця і описати трагедію українського селянина, поки ми будемо бавитися в "Хорси", "Мури", "Арки" і як радить один із письменників-новаторів блукати закутинами мрій? . . .

І як після всього цього не згадати таких справжніх письменників, як син незалежної Польщі Міцкевич і наш поет на заслання великий Шевченко? . . .

Жили вони поза своїм краєм, але чи ж не були вони **найкращими** синами своєї батьківщини? . . .

Українська література на чужині повинна виконати своє призначення — показати світові трагедію України та її народу.

Хто ми, чийх батьків сини,

Ким, за що закуті? . . .

Інакше їй існувати на варто.

Інша література в сучасних обставинах українському народові непотрібна.

ЛЕОНІД БІЛЕЦЬКИЙ

Чому УВАН?

Восени 1945 року група українських науковців оснувала на еміграції Українську Вільну Академію Наук (УВАН).

У зв'язку з ростом УВАН і поширенням її членів і діяльності чуються тут і там ще деякі голоси, мовляв, чи доцільно було засновувати на еміграції Українську Вільну Академію Наук (УВАН) та ще й до того з такою ніби "претенсійною" назвою. Тому що це питання не нове, вважаю на цьому місці доцільним пригадати де-що з історії його й подати до ширшого відома ті ідейні мотиви, що привели до створення УВАН, а не Товариства, Асоціації, Інституту чи іншого осередку. Отже, чому саме УВАН?

Це питання було поставлене Президії УВАН на спільній Конференції Президій: Наукового Товариства ім. Т. Шевченка й Української Вільної Академії Наук 1947 р. в літі в Міттенвальді в однім із українських таборів Американської Зони в Західній Німеччині. На це питання, як один із представників УВАН, я дав таку відповідь.

1. Як повстала УВАН?

Українська Вільна Академія Наук повстала в р. 1945 з ініціативи членів-співробітників Академії Наук у Києві, що виїхали під час другої світової війни з Києва, спільно із деякими науковцями давнішої української еміграції, як продовження Всеукраїнської Академії Наук у Києві і як своєрідний протест проти того, що цю Всеукраїнську Академію Наук в р. 1930 большевицька влада переіменувала в Академію Наук УССР, філію Академії Наук СРСР в Москві. Коли в Києві і в Україні взагалі українська наука була спинена, українські науковці були всіма способами большевицькою владою зліквідовані, а ті, що залишилися, були примушені працювати на цілі політичні СРСР, і ціла Академія Наук у Києві перетворилась у підневільну політичну установу, підпорядковану Москві, — то, очевидна річ, про вільну українську науку, як вона була подумана в Українській Державі р. 1918, коли Всеукраїнська Академія Наук (ВУАН) була заснована, не могло бути й мови. Єдиний вихід був: створити таку установу на еміграції, яка б була **рівноядна** й **рівновартна** у всеукраїнським значенні, і такою установою могла бути **Українська Вільна Академія Наук на еміграції**, вільна по духу наукової творчості й вільна від московсько-большевицького насильства; подібно ж був

створений Український Вільний Університет і УТГІ в Празі й Подєбрадах, як завершення науково-педагогічної праці на еміграції.

2. Назва УВАН

Чому основники УВАН своїй установі дали таку власне назву, а не іншу: **Наукове Товариство** чи **Наукова Асоціація**, чи інша, а не Академія Наук, що може існувати тільки в державі на основі певного законодавчого декрету або певного закону української влади на рідній землі? Ставилось і таке питання. На це була така відповідь:

Український нарід історично був і є державний нарід. По-перше: була Українська Княжа і Козацька Держава і Держава в рр. 1917-1920. Коли окупанти займали Україну, тоді існувала політична еміграція. Доказом цього твердження була українська політична еміграція часів Гетьмана Івана Мазепи, Гетьмана Пилипа Орлика, українська політична еміграція на чолі з Симоном Петлюрою й його владою УНР, українська політична еміграція ОУН з її провідником Євгеном Коновальцем, еміграція на чолі з гет. Павлом Скоропадським і В'ячеславом Липинським, як її ідеологом і політична еміграція з усіх земель України після другої світової війни, як протест проти большевицької окупації Соборної України. Ця еміграція всією своєю політичною, господарською, церковно-релігійною й культурно-освітньою працею прямує до єдиної державно-політичної організації й до єдиного Державного Центру, як повне й одностайне заперечення московсько-большевицької окупації всієї України. Коли єдиного державного центру ще немає, хоч ми маємо ЦПУЕ, як допомогову українську центральну організацію, що тимчасово керує всім зазначеним вище життям української еміграції в Західній Німеччині, то серед політичних чинників вже повстав Координаційний Український Комітет у Мюнхені, що виробляє основи для майбутнього державного центру, що мусить вилитись у центральний політичний і керівний орган на еміграції, який й буде тимчасовою владою, що протиставить себе незаконній окупаційній московсько-большевицькій владі й якій підпорядковуються всі українські політичні громадські організації вже існуючі, — а поруч цього політичного і державного центру існує державна церковна влада, як Собор Єпископів і Синод у Православній Автокефальній Церкві і своя Церковна влада у

Гр.-Кат. Церкви, — то поруч так само мусить існувати й **центрально-назва наукова установа**, що мала б кермувати українською науково-культурною творчістю і своєю дослідчою працею допомагати державному центрові на еміграції й репрезентувати українську науку. Тут я нічого нового не сказав із тим, що було проголошено проф. Волод. Кубійовичем на З'їзді науковців у Новім Ульмі перед тим, як для контактного порозуміння ми (Президія обох наукових установ) зібрались тут у Міттенвальді. А на тому З'їзді Науковців проф. В. Кубійович проголосив, що найвищою репрезентативною науковою установою мала б бути Українська Академія Наук, створення якої мало б бути головним завданням української науки на еміграції.

3. Підстава існування УВАН

Нарешті створення саме Української Вільної Академії Наук виправдується ще й тим, що українська еміграція вже від 1923 року в Чехословаччині, а особливо в Західній Німеччині, як ніколи в історії іншої якоїсь еміграції, створила високої кваліфікації шкільництво, починаючи від дитячих садків, продовжуючи численними народними школами, нижчими й середніми фаховими й мистецькими школами, а особливо численними гімназіями, з яких вісім гімназій здобули у Німецького Міністерства Освіти право прилучності. І цей безприкладний цикл різноманітних шкіл і курсів завершився різних типів високими школами, як Український Вільний Університет, Українська Політехніка (УТ-П), Українська Висока Економічна Школа, Духовна Семинарія (Греко-католицька) й Українська Богословська Академія (православна). Так є по лінії культурно-освітній і науково-педагогічній.

А поруч на еміграції розвивалась і суто наукова праця: Українське Історичне - Філологічне Товариство в Празі, Правниче наукове Т-во, Економічне Т-во в Празі, йшла науково-дослідча праця науковців техніків і агрономів в Подєбрадах і т. д. Відбулося у Празі ряд Українських Наукових З'їздів, що гідно заманіфестували перед чужинцями українську науково-дослідчу працю. Участь українських науковців у різних міжнародних з'їздах у Празі, Варшаві, Парижі, Лондоні й інш. Нарешті, українська науково-дослідча праця вилилась у утворенні українських наукових Інститутів у Берліні, в Варшаві й навіть в Америці (ЗДА).

Отже культурно-просвітній й наукова праця йшла двома шляхами: 1) практичним педагогічно-шкільним і педагогічно-науковим всіх типів школи і курси, 2) теоретичним

і науково-дослідчим. Це свідчить про колосальний творчий і культурно-державницький духовий потенціал української інтелігенції на еміграції, яка за всяку ціну, жертвуючи всім, у наїтяжких матеріяльних умовах, тримала високо прапор української науки і просвіти. І що мало б бути духовим завершенням цієї подиви гідної творчої культурно-наукової праці на еміграції, коли взяти на увагу і творче політично-державницьке її прямування? Відповідаю: Логічним, правним і культурно-науковим завершенням такої високої культурно-наукової і політично-державницької праці може бути тільки Українська Вільна Академія Наук.

Коли ж був запит: хто вам затвердить статут УВАН і яка влада іменує перших дійсних членів УВАН? На це питання відповідь була така. Нам, Президії УВАН, вистачить, коли перші кадри членів УВАН затвердить наш Державний Центр, що незабаром буде організований. І дійсно низкою фактів новоствор. Український Державний Центр, Українська Національна Рада і її Виконний Орган дали доказ *de facto* визнання УВАН.

Оце були ті ідеологічні й суттєві мотиви, що перед нашою совістю українських науковців, перед історичним завданням української науки на еміграції і перед національно-політичним глуздом існування української політичної еміграції і перед нашим нестримним прямуванням, — вибороти українську самостійну і соборну Державу й зберегти найвищі цінності української культури і творчу духовість української нації. І як вислід оцих науково-культурних і духово-політичних передумов повстала в р. 1945 Українська Вільна Академія Наук.

4. Перспективи праці УВАН на еміграції

У пляні своєї наукової діяльності УВАН ставить дослідчу працю не тільки у всеукраїнським значенні, щодо культури й науки на рідних землях України, але ставить своїм завданням досліджувати культурну творчість українського народу Канади, Злучених Держав Америки, Аргентини, Бразилії, і всіх інших країн і держав, де тільки та культурно-національна творчість проявлялась і проявляється.

І коли хто заперечує доцільність і konieczність існування УВАН, як найвищої науково-дослідчої установи на чужині, додаю тепер, той дає доказ, що він не доріс до державницького думання й розуміння сучасних завдань теперішньої української політичної еміграції в обличчі трагічної дійсності на рідних землях України, зокрема в культурно-науковій ділянці. *Sapienti sat!*

В. МАРТИНЕЦЬ

Полк. Євген Коновалець

Нижче поміщуємо з книжки В. Мартинця п. з. "Українське підпілля (Від УВО до ОУН)", що саме появилася друком в Європі, уривок спогадів про полк. Є. Коновальця, що його одним із найближчих співробітників був автор. Цей уривок відноситься до початків цієї співпраці, а саме до 1927 року, і дає образ полк. Є. Коновальця як людини.

Р е д а к ц і я

Це був мужчина вищесереднього росту коло 35 років (родився 14. VI. 1891, як я пізніше довідався), з сірими очима й короткими англійськими вусиками, середньої комплексії, поміркованих — ні надто скорих, ні надто повільних рухів. Ось як далеко пізніше описав його д-р Олег Кандиба-Ольжич. *)

"Бліда, середньої постави людина, з веселими, іронічно приплюсненими очима, важким підборіддям і стиснутими, спопелілими устами, знає, що досить одного її слова, щоб вибухнули петарди, залунали з рук юнаків револьверові стріли... Воля й певність б'є її рухів. Небезпека й ризик, вічний неспокій... Вічна тривога для дружини, рання життєва правда для сина. Готелі, каварні, парки, зустрічі з ближчими співробітниками, провідниками країв і теренів, зв'язковими й кур'єрами. Конференції в окремих справах із одним, другим, третім складом учасників... Часом товариство пари друзів, найближчих співробітників, що їх добрав собі за довгі роки спільної боротьби й небезпеки. Та все це не відбивається на молодечо-бадьорій постаті полковника. Веселі вогники світяться в його очах, всю особу огортає неповторний чар великої індивідуальності. По двох словах співрозмовець — молода людина з краю чи ветеран визвольної боротьби закордоном — чує, що стоїть перед вождем".

Ген. М. Капустянський **), пишучи про нього значно раніш — бо зараз по визвольних змаганнях взимі 1919-20 р., так характеризує його:

"Старшина австрійської служби, діяльний творець Січовиків. Був командантом корпусу С.С. при наступі на Київ війська Директорії. У Києві відіграв видатну роль команданта осадного корпусу. Розумна людина, дуже честилюбна, чудово орієнтується в різних політичних течіях. Уміє підтримувати свій авторитет і заступництво перед підлеглими і здобути від них повагу. Бойове керівництво військом він покладав на своїх начальників штабу, даючи їм вільну руку й санкціонуючи їх розпорядження. Взагалі більше політик і дипломат, аніж військовик."

Характеристика правильна. І зовнішність, і характер полк. Коновальця скорше відповідали політичному провідникові, ніж військо-

вому командантові. В постаті й у поведінці полк. Коновальця не було нічого "марсового", військового, "диктаторського". З лиця його майже не сходила усмішка, раз лагідна, раз загадкова, то знову переходяча у веселий сміх. Він робив враження скорше флегматика ніж холерика, яким він був: настільки був в собі опанований. Ця опанованість виявлялася також у його маломовності; але це була сповидна маломовність, подиктована ним самим, коли це було потрібно, бо полк. Коновалець маломовним не був. Зате він був дуже ошадний на слова, коли мав говорити "ex officio", зокрема, коли мав діло з політичним партнером або супротивником. Але й у колі своїх людей, коли йшло про урядові діла, полк. Коновалець волів слухати поглядів інших, а сам відмовчувався. Він не замикав нікому уст і не обмежував дискусії, а вже ніяк не належав до людей, що взагалі не допускають до дискусії, бо не числяться з чужими поглядами. Навпаки, він, що був наділений найширшими повноваженнями, вважав на чужу думку, що більше — провокував дискусію й був дуже радий, коли зустрілися найбільш суперечні погляди, нераз у гострій формі; тоді то він двома пальцями лівої руки гладив свої вусики, а правою креслив олівцем на картках паперу або на коробках від цигарок чи сірників різні еси-фльореси. Сам з'ясовував свій погляд останній, а коли справа була дуже важливою й вимагала його рішення, тоді, як правило, відкладав це рішення на наступний день, мовляв, треба його добре "перетравити". Людей, що з ними доводилося йому мати діло, він намагався пізнати якнайосновніше — всі прикмети й хиби, всі слабкі й сильні сторони, при чому кожна інформація, і ця про інтимне життя даної особи, була для нього вартісною. Це він так "розкушував" дану особу. "Я його ще не розкусив" — вислів, залюбки ним вживаний.

Він був надзвичайним тактиком. Ні один із знаних мені політичних діячів йому в цьому не дорівнював. Як висловився один із друзів ***), "умів майстерно маневрувати, оминати підводні скелі, знав, коли треба недочути й примружити око. Таким способом рятував багато справ, легко виходив із скрутних ситуацій, обеззброював противника чи вибивав йому ґрунт зпід ніг. А до подібних вправ кожна політична арена, особливо підпілля, дає велике поле попису".

Полковник був людиною з комбінаторськими здібностями, з розрахунками на далеку мету й з хистом передбачення. Тому його позірна податність збивала "з пантелику" супротивників і не раз бентежила чи викликала сумнів в однодумців.

*) О. Олесь-О. Кандиба: Євген Коновалець. На чужині 1948, стор. 25-26.

**) Ген. М. Капустянський: "Похід Українських армій на Київ-Одесу в 1919 р." 2-е вид. Мюнхен, 1946—стор. 47.

***) Д. Полтавський: Вояк, революціонер чи політик. (Дві постаті—одна ідея). Накладом ОУН, Париж 1948, стор. 23.

Він ніколи не уносився підчас засідань, не вибухав, не тратив нервів, а, поборюючи внутрішнє схвилювання, вмів відповісти спокійно, але рішуче, збиваючи другу сторону твердими аргументами. Звичайно по нараді, що вимагала його рішення або вбивала йому "цвяха в голову", полковник підсвистував собі тихенько або підспівував рефрен: "О, приятелю, о мій верний друже...". Зате по нараді, що випала по його думці, полковник ставав доволі балакучим і у вужчому гурті "пережовував" деякі її моменти, зокрема підхоплюючи веселі її сторінки. Він любив посміятися і з себе, і з інших, мав розвинене почуття гумору й був взагалі веселої вдачі.

Цікаво, підлеглі полк. Коновальця не боялися, але шанували й любили його. Полковника можна було любити. Характерно, що й супротивники шанували його, а що більше, коли виступали проти Організації, на чолі якої він стояв, обвинувачували не безпосередньо його, а ще й виправдували: "Коновалець має злих дорадників". Таке відношення мабуть треба пояснити тим, що полк. Коновалець у зносинах із людьми засадничо не "палів за собою мостів". Він не поривав зносин із політичними супротивниками, схильний скорше до переговорів, ніж до зажертої боротьби. І не замикався в скляній вежі; навпаки, він наче радий був зустрічам із ними, у всякому випадку не уникав їх, вислуховуючи з цікавістю їхні погляди, завваги і критики. З людьми він ішов на розрив аж тоді, коли використав усі засоби поєднання.

Це відноситься й до внутрішніх організаційних відносин. Коли хто відійшов від УВО, було більш ніж певним, що іншої ради не було. Приклади Думина й Кучабського цього доказом. Що більше, треба було дивуватися, що він так довго "панькався" з ними. Але це вже лежало в його вдачі господаря, що хотів пригортати до себе, а не відпихати і творити навколо себе пустку.

Закиди і критику полковник вислуховував уважно також і від найближчих і дальших співробітників, і коли треба було, не жалів і їм закидів і критики, виходячи слушно з засади, що критика повинна мати за мету зміну на краще. Але найкраще почувався полковник тоді, коли хтось інший, а не він, виступав із критикою, і коли полеміка зчинялася поза ним, а він міг зайняти в ній осередне роз'ємне становище. Цю роль нападливої "булдога" вже невдовзі по започаткуванні співпраці з полк. Коновальцем перейняв я й скоро здобув реноме оцього "злого дорадника" Коновальця, а то й "злого духа". Усе це могло б декому дати підставу твердити, що полковник не мав "власної думки", а тільки зручно лавірував між чужими. Однак це було б невірне, і саме дальші роки його діяльності це **потвердили**. Зокрема щодо цих "злих дорадників" виявили, що полковник добирав собі таких дорадників, які йому найбільше відповідали й розходився з ними, коли вони йому перестали відповідати через відмінність їх позицій.

Особу й поведінку полк. Коновальця зрозуміємо, коли з'ясуємо собі, що хоч висунений на пост провідника з військово-диктаторськими повноваженнями, все ж це був не автократ і залюблений у собі егоцентрик-мегаломан, що накидає "per fas et nefas" свою волю, а — як це не буде звучати парадоксально — демократ із крові й кости, що шанував чужі погляди й рахувався з ними, людина скромна, що могла критично дивитися не тільки на інших, але й на себе. Як себе віддав до послуг організації, так організацію віддав до послуг суспільності-нації. Не диво, що слідував за тим, як ця суспільність ставиться до діяльності організації. І була це сильна людина — там, де він бачив, що не може йому ні поради, ні допомоги ніхто, ані суспільність, ані організація в цілому, ні найближчі співробітники, він вирішував і діяв сам, не питаючись нікого про раду й справу тримав у суворій таємниці.

Разом із цим завважив я, що відношення цього провідника до підлеглих йому людей було не як відношення пана до підлеглих, що їм він тільки наказує. Полковник взагалі не любив оточувати себе людьми, за яких треба було думати й яким треба було наказувати, а навпаки, шукав людей із ініціативою, що вміли стояти на власних ногах і мали власну думку. І всеж ніхто з них не відчував влади полковника в розумінні натиску й супрематії. Навпаки, кожний мав враження необмеженої своєї влади, а в полк. Коновальцеві бачив не наказодавця, а скорше дорадника. Справжня влада полковника виявлялася в невидимій на перший погляд координації ініціативи й праці всіх підлеглих осіб і у збірному висліді. Його тішило, що люди мають можливість прояву своєї ініціативи, що часом він був її поштовхом. Полк. Коновалець був провідником найвищого типу, а не капралем, що забиває волю в своєму оточенні за принципом "мовчати й слухати!" і що вдодаток боїться притягати сильні індивідуальності зі страху "конкуренції" і тому оточує себе мірнотами, щоб на їх тлі самому блесіти.

Другого чи третього дня по прибутті до Берліну — це була неділя — мав я нагоду пізнати полковника в приватному житті. Запрошений до нього на обід, пізнав я тоді його дружину п-ю Ольгу, з дому Федаківну (до речі, сестру "Смока"), пристійну й репрезентативну жінку, та кількалітнього сина Юрка. Над цією дитиною полковник просто "трясся" і було симпатично дивитися на прояви великої батьківської любови, що її, до речі, доля постійно випробовувала: малий Юрко легко заражувався різними інфекційними недугами, і це постійно спричиняло велику журбу батькам.

П-во Коновальці мешкали при вул. Гоґенцолердамм, в дільниці Груневальд, винаймаючи умебльоване помешкання. По обіді пішов я з ними на прогульку. Було в традиції нашої вужчої берлінської колонії збиратися по неділях і робити збірні прогульки

зі місто. Невтомним організатором таких прогулок був проф. д-р Зенон Кузеля з дружиною, а крім них і п-ва Коновальців брали у них участь п-во Горські, Ярі, Урбан, о. Петро Вергун, С. Чучман, Тимчук та ще дехто. Цієї неділі товариство було більше — до речі, з “новиків” був я й Сайкевич — і якось так склалося, що ми виїхали автобусом до місцевости, званої з вина. Коли по прогульці в лісі зайшли ми до ресторану, наш добрий гумор під впливом вина зовсім позодотився, сміх, жарти, співи й дотепи не переривалися. Мені надзвичайно подобалася ця безпосередність і веселість. Я сам був у прекрасному настрої, бавився знаменито й не міг собі бажати кращого “привітання” в новому місці осідку. Але Пуньо Сайкевич був згіршений. Він був настільки згіршений, що, трохи, випивши, зник. Вдодаток, він належав мабуть до людей, що в них алкоголь ликає мелянхолію. І в цих мелянхолійних настроях Пуньо журився, що, мовляв, полк. Коновалець не дбає про свій авторитет . . . Правда, він із своїми жалями не виступив і навіть мені зразу не сказав, що за “муха сіла йому на ніс”. Тому вдалося “замняти” якось справу. Що ж, є різні поняття “авторитетів”. Коли Масарик пописувався одного разу перед американським амбасадором . . . скаканням через стіл, то дехто був також згіршений цим спортивним осягом 80-літнього президента чехо-слов. держави і афера дісталася навіть на сторінки преси, що зчинила галас з приводу пониження “авторитету”.

Коли мова про зовнішні форми підтримання авторитету й про т. зв. репрезентацію, то тут полковник не любив парад, театральности, штучности й буфонади. Дехто йому брав це за зле, мовляв це конечність, зв’язана з його становищем, і тому лежить в інтересі організації. Однак це мало пере-

йонувало його: коли “комедії” потрібні, то хай заступлять його ті, що їх люблять.

З другого боку полковник не належав до тих провідників-демагогів, що залюбки маніфестуються перед юрбою подертими штанами й дірваними черевиками, мовляв, дивіться що ми за чесні, многотраждальні ідеалісти. Престиж і добро організації вимагали, а засоби її цілком на це дозволяли, щоб її провідник був забезпечений і не журився матеріальними справами. Розуміється, не переливалося йому через в’язи, але ні він, ні інші не потребували за нього соромитися перед чужинцями, з якими він мав постійно діло. А втім не йшло тільки про особу полковника. Бо й він дбав, щоб увесь провідний актив мав нормальні умовини прожиття й змогу праці.

Полк. Коновалець мав псевдонім “Віра” або “Вірський”, але була засаднича різниця між псевдом полковника й інших осіб в УВО. Псевда “Віра” вживалося в листуванні чи в розмові, щоб укрити перед непокликаними, що йде саме про полк. Коновальця. Але полковник як особа ніде не виступав як “Віра”, тільки як Коновалець. Що більше, хоч йшло про підпільну, конспіративну організацію, але й конспірація має певні межі, і тому і ціла українська суспільність, і вороги, і чужинці знали, що провідником УВО є полк. Коновалець. Він єдиний, хай і неофіційно, фірмував і репрезентував підпільну організацію; неофіційно, бо ж із оглядів правних, зокрема міжнародньо-правних, організація ніде й ніколи не проголосила прилюдно “чорним на білому”, що її провідник є полк. Коновалець. Це тільки ускладнило б становище. Але ні організація, ні полк. Коновалець ніколи офіційно не заперечили цього, хоч трубіла про це преса, постійно підносилося це в часі судових розправ і взагалі була це “публична тайна”.

М. СЕЛЕШКО

Ідея і чин Петлюри і Коновальця

25 травня 1926 року загинув з руки московського агента, жида Шварцбарта, перший президент Української Держави і Головний Отаман Української Армії Симон Петлюра. 23 травня 1938 року загинув з руки московського агента Павла Яценка, що скривався під Прізвищем Валюх, провідник Організації Українських Націоналістів полковник Євген Коновалець. Від смерті обидвох великих мужів написано досить статей і згадок, ба навіть книжок, де наведено багато фактів із життя обох мужів. Але основна праця про обидвох ще не написана, бо ще невідомо, як вплинуть на майбутні події їхні політичні потягнення та їхні ідеї. Тільки вона може показати їх з перспективи історії з об’єктивністю, на яку не можуть здобутися ті, що з ними працю-

вали, що співтворили й що болять їхніми невдачами та радіють їхніми успіхами.

Перша світова війна мала в своїх рядах двох борців. За російським західним фронтом працював урядовець Симон Петлюра, а на австрійському східному фронті боровся старшина австрійської армії Євген Коновалець. Дві тоді невідомі постаті були запряжені у воєнну машину двох імперій. З бігом обставин Євген Коновалець попадає в російський полон. Над Волгою в таборі полонених старшин застає його велика східня соціальна революція, яка потрясла і ще й до сьогодні трясє до найглибших основ земною кулею. Симона Петлюру застає революція в Україні. годі складову частину російської імперії.

Революція 1917 року захоплює і Україну,

Національна свідомість народу в Україні була слаба. Від 1709 року, коли то московський цар Петро I розбив у бої гетьмана Мазепу і його союзника шведського короля Карла XII, Росія зробила все можливе, щоб похована під Полтавою українська воля не воскресла. Знищена була "Січ", осередок тодішнього українського визвольного руху, знищені були українські школи, заборонена була українська мова і українські книжки, українцям наказано було звати себе "малоросами", щоб витіснити з ужиття назву українець, ім'я укра-

із антиукраїнською політикою Москви, зроблено було все можливе, щоб ім'я України зникло з ужитку, щоб не було його навіть в енциклопедіях і не згадувалось в шкільних підручниках. Український народ жив в злиднях. Україна стала південною провінцією Росії, так званою Малоросією, Хахландією, або "Югом Росії", провінцією без своєї історії, бо Москва собі присвоїла українську історію. Віки цілі виклинали Мазепу і мазепинців або українців як зрадників. В понятті цілих генерацій, вихованих на московський лад у мо-

інець оплюгавлено було так, щоб його соромились, українську мову висміювано як мову мужичу чи хахлацьку і заставлялось людей говорити по московському, здібніших людей з України забиралось у Москву і заставлялось за добру платню працювати для Росії, тих українців, які всежтаки не цурались свого, не зважаючи на всі блага, що їх їм давала приналежність до панівної московської нації, висилалось на Сибір, де вони силою відірваності від України улягали впродовж цілих поколінь винародовленню. Все це та багато інших заходів Москви мало метою, щоб по Україні й сліду не остало. Міста України були в значній мірі обмосковлені. Поза межами Росії, навіть там, де не погоджувались

московських школах, зокрема вищих верств, поняття "українець" — це було щось, що в градації вартостей стояло на кінці ряду, і що можна було хіба тільки використати як робочу силу і тягло в російському імперіальному возі.

В такому стані застала Україну і українців революція в Росії. Цей стан бачили обидва великі мужі України, Петлюра і Коновалець і в такому стані довелось Петлюрі і Коновальцеві діяти.

По вибуху революції Україна заворушилась. Впало ненависне ярмо. Петлюра і Коновалець вскорі пізнали, що мають до діла з людьми рабської психіки й з комплексом меншевартості, обумовленим віковою нево-

лею. Народні маси по вибуху революції кинулися на те, що їм найбільш дошкуляло, нищили царський лад, нищили тих, що їх все тиснули, що податки здирали, що панували, що землю мали і тримали українського селянина в стані безземелля чи пролетаря-робітника. Разом із цим кинулись до відкривання українських шкіл, організації товариств, самоосвіти, культури, чищення мови і історії від чужих впливів, до кооперації як всеспасаючої в тодішньому розумінні ідеї. Але кинулись і до соціалізму, міжнародного братерства та багато дечого іншого, обіцю-

ням, бо тільки вони могли їх розуміти, але вони не мали потрібного для цих справ апарату. Маса шими справами не інтересувалась і це використали для себе москалі. Вони, дбаючи про те, щоб Україна не відірвалась від Росії, зрозуміли помилки українців і старалися їх ще підтримати, обіцюючи Україні всі блага в новій Росії без царя, у формі федерації, парламенту, соціальних реформ, мови, культури ітп. Коли Ленінові раз сказали, що українці домагаються своєї мови, він сказав: Дайте їм дві мови, щоб лише Росія була ціла.

ючи собі від тих ідей рай на землі. Маса і нижчі провідники не зрозуміли духа часу, кинулись робити порядки в хаті, не збудували хати і поставили на першому плані свої діяльності як речі підставові справи соціальні і культурні. Недержавницький спосіб думання людей зразу дався відчуті в ділах і в неспроможності визначити важливість різних ділянок життя для створення держави, зокрема неспроможність оцінити потребу своєї армії. Дух епохи соціалізму з облудними кличами міжнародного братерства та антимілітаризму впливав на маси демобілізуючо і годі було ту облуду, що йшла з Москви, паралізувати. Справи політичні і справи державницького порядку залишено одини-

Для політично - державницько думаючих людей, таких як Петлюра і Коновалець, лінія революції була ясна. Вони бачили, куди веде такий стан річей, викликаний з одного боку державницькою несвідомістю мас українців, а з другого боку московською пропагандою. Вони бачили, що революція обмежиться в практичних здобутках до соціальних справ і доведе до поновного поневолення України Москвою. Вони почали протидіяти.

Петлюра творив політичний центр, щоб опанувати ситуацію політично, Коновалець творив військову силу для оборони надбань революції в Україні. Свідомих співпрацівників вони мали небагато. Вони повертали

революцію в Україні з русла соціального в національне. В ході революції вони розбудували державу.

Дві постаті, Петлюра і Коновалець, жили одною ідеєю й для неї працювали. Ідея діяла форма.

Петлюра і Коновалець були соборниками в повному значенні цього слова. Євген Коновалець, уроженець західних земель, відмовився йти рятувати свою вужчу батьківщину, Львів і Галичину перед Польщею, бо доля України рішалась у центрі, в Києві. Коновалець знав, що врятування Львова не врятує Українську Державу, алеж він знав, що вдержання Української Держави при житті врятує Львів для України, чи тепер, чи пізніше. Петлюра в моменті, коли українська держава опинилась у дуже критичному положенні, не завагався відступити Галичину, як окраїну держави, Польщі, щоб рятувати цілість. Правда, врятувати цілість йому не вдалося через зрадливість польського союзника і саме в цьому заключається помилковість договору з Польщею, що показала не меншим нашим ворогом, ніж Московщина, та не меншим загарбником українських земель, бо захопивши вже Галичину, Волинь, Підляшшя й Полісся, вона хотіла зрадливо використати договір з Петлюрою для загарбання центрально-українських земель, здійснюючи ідею Ягайлонської Польщі "від моря до моря".

І так ворог зовнішній і внутрішній діяв. Довговікове нашіптування, що центром всього світу є третій Рим-Москва, залишило свої наслідки. На Москву дивились так, як католики на Рим чи магометани на Мекку. Навіть чільні й свідомі українці, а то й провідні люди не годні були уявити собі української держави без Росії, не вірили в свої сили і в те, що при відповідному напруженні сил і Москву можна завоювати. Навпаки, часто така думка уважалась чимсь, що рівне богохульству, про що не можна і думати. Це заставило було таких діячів, як нпр. В. Винниченко піти у вирішальному моменті на вудочку Москви і проти інтересів українського народу і держави.

Таке наставлення й вдоваток недержавницький підхід довело було до того, що в часі оборони Української Держави утворилась була ціла маса льокальних військово-повстанчих відділів, комітетів, республік завбільшки повіту чи волости, різних отаманів із найбільш фантастичними плянами, як нпр. махнівщина, григоріївщина, які по різному розуміли творення держави і саму державу, та себе взаємно паралізували, а то й поборювали в діях проти основного ворога. Треба брати на увагу ще й галицькі сепаратистичні настрої, репрезентовані політиками льокального галицько-австрійського вишколу і психології, що тоді діяла як один із основних паралізуючих чинників проти соборництва.

Оця льокальність та примат соціальних справ над національними довели до того, що в тому часі, коли Українська Армія нараховувала коло 200,000 вояків, армія московсько-большевицька нараховувала коло 4 мільйони бійців, в тому — ніде правди діти — дуже багато українців, запаморочених соціалізмом московської марки. Ворожа протиакція відтягнула була значну кількість українців і кинула їх у ворожий табір.

1918 рік був в історії України і світлий, і трагічний. На початку того року проголошено було самостійність України, але при кінці того ж року Москва мало що не спаралізувала всю українську акцію. Червона Москва проголосила була в Україні соціалістичну республіку, а біла Москва довела була гетьмана Скоропадського до резигнації зі самостійності Української Держави на користь білої Росії. Лише Петлюра і Коновалець врятували національну честь своїми чинами, скинули Скоропадського і бились проти Москви і тим хоч на коротко продовжили життя Української Держави.

Большевицькі утиски та продовження визвольних змагань підняли національну свідомість українців значно скорше, якби то можна було зробити школою, національним вихованням та всіма іншими засобами. Усвідомлення дійшло було до того ступня, що Москва мусіла з ним рахуватись і не лише вдержувати фікцію соціалістичної республіки в Україні, а й піти на "українізацію" та відмосковлення України бодай на деякий час. Москва примушена ще і нині вдержувати фікцію соціалістичної республіки в Україні та навіть пустити її на міжнародний форум до Об'єднаних Націй.

По програній збройній боротьбі Петлюра покидає віроломного союзника Польщу і переноситься до Парижу. Він кермує політично-дипломатичною, а Коновалець військовою роботою. Петлюра як уосіблення ідеї самостійності України був потенційно дуже небезпечний для Москви і вона його вбиває 25 травня 1926 року. Формальним переємником діла Петлюри став А. Лівіцький із Варшави, а фактичним переємником політичної і визвольно-військової роботи стає полковник Коновалець. УВО, а далі ОУН — це етапи його діяльності. І він був надто небезпечний для Москви і вона його вбиває напередодні другої світової війни, 23 травня 1938 року.

Москва вбила Вождів, думаючи при тому вбити і їхню ідею, і їхнього духа. Але ідея і дух живуть і ми йдемо шляхами, що їх вони нам витичили.

Ідея Петлюри і Коновальця діє і нині на Україні і поза її межами, де тільки живуть українці. Вони оба припечатали її своєю кров'ю і стали її символом.

НИКОН НЕМИРОН

Трагізм гетьманської держави 1918 р.

(У квітневі роковини гетьманського перевороту в 1918 році та смерті гетьмана Павла Скоропадського в 1945 році)

31 років, 29 квітня 1918 р., коли бувший царський генерал граф Павло Скоропадський проголосив себе у Києві гетьманом Української Держави та його смерть перед 4-ма роками на скитальщині в Баварії, 26 квітня, велить нам глянути безпристрасно на його ролю в історії України, бо досі його прихильники-гетьманці стараються закрити тіні гетьманування і навпаки, його вороги притемнюють світла Української Держави 1918 р.

Нащадок брата гетьмана Івана з 1708-22 рр. генерал Павло Скоропадський увійшов в українську національно - революційну стихію як начальник I українського корпусу сформованого в серпні 1917 р. в районі Межибожа на Поділлі з українців-вожків головно 34 російського корпусу. Згодом як начальник цього корпусу пірнув Скоропадський у вільно-козацький рух на Наддніпрянщині. Вже від квітня 1917 р. українські селяни створили для охорони ладу основу на козацьких традиціях громадсько-військову організацію "Вільне Козацтво". 19-20 жовтня 1917 р. відбувся в Чигирині Всеукраїнський З'їзд Вільного Козацтва, на якому вибрано Генеральну Раду Вільного Козацтва з генералом Павлом Скоропадським як отаманом усього Вільного Козацтва на чолі. Як начальник I Українського Корпусу й отаман Вільного Козацтва Скоропадський став загрозою для невійськових генеральних секретарів військових справ в уряді Центральної Ради. Тимто вони, соціал-демократи, позбавили Скоропадського командування корпусом, який роздроблено на дрібні частини в січні 1918 р., а з кінцем січня його демобілізовано саме в часі, коли на Київ ішла большевицька навала. Відсунення ген. Скоропадського, що виявив себе активним українцем в українізації свого корпусу і у вільно-козацькому русі, від вищого військового командування тоді, коли командиром 2 сердюцької дивізії при Центральній Раді був назначений також царський генерал Олександр Греков, що впродовж своєї служби в українських арміях не навчився навіть української мови, а згодом на скитальщині заявляв себе тільки російським генералом не-українцем, дає вимовний образ підходу впливових в уряді Центральної Ради українських соціалістів при доборі генералів: Скоропадському на перешкоді в його кар'єрі було його українське гетьманське походження та начальство над Вільним Козацтвом.

Тимто коли командувач німецьких окупаційних військ в Україні, ген. Айхгорн, дав наказ своїм військам розброїти українські військові частини в Києві та розігнати Центральну Раду наприкінці квітня, 1918 р. Скоропадський не завагався прийняти вибір себе

гетьманом України на з'їзді дідичів і більших землевласників. Відомий український діяч-мепенат, видавець київської "Ради" за царських часів, також поміщик, Євген Чикаленко, відмовився від пропонованого йому німцями гетьманського уряду та не брав участі в з'їзді 29 квітня.

Те, що гетьманський переворот стався під охороною німецьких багнетів, було трагізмом відновленого в Україні гетьманства, якого традиція закорінена на Наддніпрянщині й оспівана Шевченком лягла в основу українського національного відродження. За злушально-грабіжницьке поведіння німецьких окупантів в Україні загал українського громадянства робив відповідальним безсильний гетьманський уряд, хоч німці прийшли на запросини уряду Центральної Ради для визволення України зпід большевицької окупації. "Вільне Козацтво" в Звенигородщині, що було його колибою, зірвалося під проводом Левка Шевченка до бою з німцями ще заки його кошовий отаман Юрко Тютюнник, згодом революційний генерал Армії УНР, вернувся від гетьмана, до якого їздив з жалю. Цим "Вільне Козацтво" висловило свою зневіру до гетьмана, якого раніше обрало своїм отаманом.

Крім німецької окупаційної політики робили прірву між гетьманом та українським загалом його зв'язки з російськими монархістами, що схоронилися в Україні перед большевиками. Бойкот української інтелігенції й відмова деяких військових старшин, головно СС-ів від служби гетьманові, приневолити надавати відповідальні урядові й військові становища росіянам, що своїм ворожим ставленням до української мови впроваджували назад російщину до українських урядів і війська. Але, на диво голового клубу опозиційних до гетьмана українських військових старшин "Батьківщина" у Києві був ген. О. Греков, що навіть не вивчав української мови. Не диво, навіть поміщик С. Шепет, відомий як передреволюційний український діяч, не хотів працювати в гетьманським уряді, щоб не брати відповідальности за гетьманську політику й причалив до гетьманців щойно на еміграції.

Помирити гетьмана з його українськими опозиціонерами могли галичани зогляду на небезпеку упадку української держави у випадку розвалу державного апарату. Та галицькі політики ще до половини жовтня 1918 р. зв'язували долю Галичини з існуванням габсбурської монархії. До Галичини верталися інтелігенти, вивезені в 1914-15 рр. царською окупаційною владою, і полонені австрійські старшини-українці; залишилися тільки СС-и, а зпоміж старших цивільних інтелігентів був

директор яворівської гімназії Іван Прийма, що не залишив своєї праці в полтавській гімназії. Але ніякий чільний галицький політик не "зрадив" Австрії, щоб увійти до українського уряду й скріпити там позиції тих українських діячів, що ввійшли там восени 1918 р. на місце усунених російських Валенродів. Д-р Степан Баран, згадуючи в "Ски-тальській пресі" про акт проголошення окремої Західньо-Української Народньої Республіки в жовтні 1918 р., пише, що прилучення західньо-українських земель до Української Держави не проголошено тому, що були відомості про приготування притигетьманського повстання. Але вже перші воєнні невдачі українців у Львові і в Перемишлі примусили західньо-український уряд звернутися за допомогою до гетьмана. Галицька делегація ввєднала в гетьмана дозвіл забрати Окремий Загін Січових Стрільців із Білої Церкви; коли ж делегація прибула туди, відбулася нарада стрілецьких старшин, на якій крім одного, всі були за тим, що важніше є здобуття Києва від українського гетьмана, як поміч галичанам в їхній війні з поляками. Тільки одинокий полк. Роман Сушко заявився за konieczністю допомоги Галичині, тоді як член делегації д-р Осип Назарук підписав проти-гетьманську декларацію. Справжньою реве-ляцією була згадка д-ра Лонгіна Цегельсько-го в філіядельфській "Америці" про його і д-ра Дмитра Левицького місію в імені захід-ньо - українського уряду прилучити західню Україну до гетьманської Української Держави тоді, коли Осадний Корпус під командою полк. Євгена Коновальця облягав ще геть-манський Київ. Здається, Цегельський пише під впливом своєї теперішньої прогетьман-ської орієнтації, бо тоді була в Галичині віра в успіх протигетьманського повстання, і та-кий часопис як друкована в друкарні оо. Ва-силіян жовківська "Україна" помістив новин-ку про те, що гетьман Скоропадський "зра-див" Україну, а проти нього підняв повстан-ня "генерал" Петлюра. 14 грудня 1918 р. Ско-ропадський уступив і тайком утік з Києва, до якого саме ввійшли війська Директорії У-країнської Народньої Республіки.

Та протигетьманське повстання, хоч по-валило гетьмана, але й потрясло основами у-країнської держави. Пролито кров у внутріш-ній війні, замість кинути військову силу на поміч галичанам й буковинцям та на визво-лення Холмщини, Підляшшя й Закарпаття

та на охорону кордонів від нової большеви-цької навали з півночі. В річницю протигеть-манського повстання начальна команда ви-снаженої Української Галицької Армії підпи-сала далеко більш упокорюючий українську національну честь договір з російським ге-нералом Денікіном, як договір Скоропад-ського з Доном і гетьманська грамота про федерацію України з Росією.

Варшавський договір Петлюри з Пилсуд-ським 22 квітня, 1920 р., в якому відступлено західньо-українські землі по Збруч і Горинь Польщі, викликав серед українського загалу негодування на Петлюру, натомість деякі сим-патії до Скоропадського. В жовтні, 1920 р. один львівський український часопис приніс навіть видуману новинку, будьто би ген. М. Омелянович-Павленко зробив в імені Скоро-падського державний переворот у Кам'янці на Поділлі й усунув Гол. Отамана Петлюру. Та це було тільки нездійснене бажання тих галичан, що огірчені на Петлюру, почали при-єднуватися до гетьманського руху на емігра-ції. Оформив цей рух як монархістичний історик В'ячеслав Липинський, хоч традиції козацької гетьманщини є більше республікан-ські, а в гетьманській Українській Державі 1918 р. не було вирішено, чи вона мала б бу-ти монархією, чи республікою: гетьман був тільки військовим диктатором України й міг би був уступити без повстання на домагання українських зборів.

Гетьман Павло Скоропадський на ски-тальщині відмежувався цілком від своїх дав-ніших російських дорадників, які — як до-відався він з опублікованих спогадів, — го-товили проти нього повстання. Українським національним діячем проявляє себе його син інж. Данило, що після смерті батька очолює українських гетьманців-монархістів.

Гетьманці намагаються з'єднати собі лю-дей своєю терпимістю супроти їх минушини. В цьому посуваються так далеко, що один їх публіцист В. Г-ко в календарі "Провидіння" радить своїм однопартійникам використати "знання й досвід советського "шляхтича" . . . не зважаючи на його сумнівну чистоту укр-аїнської мови". Очевидно, що рада В. Г-ка ґрунтується на незнанні підсоветських відно-син і саме слабина гетьманського руху лежить у тому, що він є далекий від сьогочасности й живе ілюзіями повороту політичних відносин з 1918 р.

ОНУФРІЄНКО

До українсько-московських відносин

Московський нарід не може вважатися в жадному випадкові народом слов'янським, і навіть такі поважні російські історики, як проф. Ключевський (написав свої праці пе-ред першою світовою війною), або проф. Покровський, (перед другою світовою війною

був довгий час визначним авторитетом у боль-шевиків) згідно стверджують, що москвини мають у своїх жилах майже 80% неслов'ян-ської крові. Це ж стверджує ряд антропо-логів. Правдивості цього твердження не мі-няє ані той факт, що предки москвинів, при-

близно тисячу років тому, були слов'янами (предки прусаків не були німцями, а предки італійців — були римлянами), ані те, що, змішавшись з угро-фінами та монголами, зберегли слов'янську мову.

Те, що московська мова належить до групи т. зв. "східньо-слов'янських мов" не доводить, що українські й московські предки знаходилися в ближчому спорідненні, чим, напр., українці й серби. Ця мовна група повстала у великій мірі в наслідок впливу вживаної, як українцями, так і білорусами та москвинами в церкві та старому письменстві староболгарської мови. На повстання цієї групи мов мало вплив також панування українців над москвинами впродовж майже двох віків (до другої половини XII віку) та величезний культурний вплив українських письменників і вчених на московську літературну мову в XVIII столітті.

Таким чином відносини між українцями та москвинами впродовж їхнього приблизно тисячолітнього сусідства ніколи не впливали з якогось почуття спорідненості, лише диктувалося економічними інтересами того народу, який в той мент був дужчим.

До половини XII віку московські предки намагалися вперто визволитися з під влади українського Києва, який лише стягав податки й адміністрував московські території, але відтятий майже непрохідними лісами, не міг економічно прив'язати до себе московських земель, які самі тисячою ниток, Волгою, були пов'язані з арабським Сходом, так, як Україна з Византією і Заходом. По визволенні з під української влади (в наслідок її знесилення боротьбою з половцями і т. д.) москвини зруйнували Київ та київську державу (1169.)

Сьогодні москвини перекидають відповідальність за це на татар, але ці останні здобули Київ щойно в 1240 році, цебто 71 рік пізніше за москвинів і впродовж цих 70 літ Київ не був більше столицею. Від тієї пори український та московський нарід, аж до середини XVII віку, жили кожний окремим життям. Про приязнь між ними не може бути й мови, коли пригадати, що відомий оборонець християнської православної віри, що відзначався у війнах з Туреччиною — гетьман Сагайдачний, саме в цей період ходив походом на Москву, де під самою Москвою розбив московські армії.

У 1654 володар відновленої ним Української Держави — гетьман Богдан Хмельницький, по кількох війнах з тоді найдужчою державою Сходу Європи та її спільниками, випробувавши всі можливі союзи, спробував увійти в тісніший союз з московською державою (був же й Чорчил союзником Сталіна.)

Цей союз, з уваги на крайню нечесну й егоїстичну політику Московщини, Хмельницький вирішив розірвати, але смерть не дала йому змоги перевести в життя свій намір. Від того часу датується московсько-українська "спілка". Колись Бісмарк сказав, що спілка

є добре діло, а найкраща спілка — це люди з конем, але треба дуже уважати, щоб не бути "конем".

Українці, хоч і не читали цих слів Бісмарка, бо то було ще за часів "добісмарківських" — однак добре дбали, щоб не стати тим "конем". Ця дбайливість була припечатана ріками крові, пролитої в упертій боротьбі з москвинами, яка тяглася впродовж майже 70 років. Остання спроба козацької України вирватися була зроблена підчас війни Московщини з Карлом XII, союз з котрим уклали українці.

Помилкою останнього, який не використав належно ані власних шведських сил, даючи змогу москалям знищити їх ще до концентрації, ані українських сил, які числом дорівнювали в сумі шведським — дали нарешті москвичам рішучу перемогу.

Таким чином, щойно від половини XVIII віку починається період окупації України, який тягся до 1917 року, а після чотирьохлітньої збройної боротьби з українським народом, який пробував знову відновити свою державу, продовжується аж до наших днів.

Москвини вже по смерті Хмельницького намагалися трактувати Україну, як колонію, а союз перетворити на окупацію, але до першої половини XVIII віку це їм не вдавалося. До полтавської поразки могли лише москвини використовувати право першенства в торгівлі з Україною та утримання в більших центрах московських залог, як рівнож використовували українські людські, а почасти й матеріальні, ресурси підчас ведених москвинами у їх власному інтересі воєн.

Яскраву картину відносин між Україною і Московщиною перед полтавською поразкою дають замітки московського попа-старовіра І. Лукіянова з подорожі по Україні. Ми вже казали, що в більших центрах, отже і Києві, стояли московські залоги т. зв. "стрельцоф".

Стосунки їх з українським населенням, економічну роллю і права України видно з таких слів Лукіянова про відносини в Києві: "а стрельцам в ніжнем городе (цебто не в фортеці) не дают хахли (зневажлива назва, якою й досі московський нарід зве українців, як українці звуть москвинів "кацапами") в ларках сидеть, только всякіе на себе товари в разнос продают. Утре все стрельцы сходят на Подол ("ніжній город") таргавать, а вечером, пред вечернями, так ані на гаре, в верхнем городе торгуют между себя і ряди у ніх свої, таварно сільно сідят . . . по ярмарках ездят".

З наведеного видно, що українське населення берегло своїх прав економічних, не дозволяло чужинцям москвинам у своїх містах торговельні підприємства мати, лише толерує дрібну продаж мандрівного купця, та участь, нарівні з іншими чужинцями, в періодичних (що кілька місяців) ярмарках.

Після Полтавської поразки Московщина починає на Україні господарити інакше, переходячи до виразної колоніальної політики.

Московщина забороняє українцям провадити торгівлю з сусідніми державами, які інтервентують у справі цієї заборони, бо цей торг був надто поважних розмірів. Австрія навіть узалежнює від скасування заборони свій військово-політичний союз з Московщиною, якого остання шукає. Але в цій справі москвини неуступливі, бо це один з засобів знищити економічну міць і незалежність українського народу. Торговлю скеровується в бік Московщини, але там українців ставиться в такі умови, що вони стають економічно залежні від московського купця.

Московщина трактує Україну, як свою колонію і на конгресі в Суасоні (1728) протестує проти спроб західних держав, зокрема Франції, підтримувати Україну.

Після полтавської поразки починає широко стосуватися конфіскація земель українців, які ставили опір московській політиці, і передача їх москвинам.

Так починається колонізування України чужинецьким елементом, яке стосували, як уряди царські так і стосує донині уряд комуністичний.

За часів Катерини II таким чином було skonфісковано і передано чужинцям майже коло п'яти мільйонів гектарів землі. Тоді ж біля 200,000 вільного населення самих лише запорізьких земель обернуто було в кріпаки і разом з їхньою землею роздано було москвинам на власність.

Тепер — кремлінський уряд двічі (в 1922 р. і в 1933 р.), за допомогою організованого голоду, вигублював мільйони українців і так "визволени" землі роздавав чужинцям, голов-но, звичайно, москвинам.

За давніх часів Україна розводила дуже багато волів, як на експорт, так і для власного вжитку, спеціально для орки чорнозему старими типами плугів вони були конечні. Вже в роках 1735-38 було відібрано в українців більше 126 тисяч волів, аж це тоді змусило московського майора Шпанова рапортувати своєму урядові, що "работать не на чом", а фельдмаршал Мініх ствердив, що здовж шляху, яким він їхав, "нігде азімаво хлеба не висеяно".

Тоді ж велася енергійна руйнація торгівлі

й промислу (застосовувалися навіть такі методи, як розбірка українських фабрик і вивіз їх в Московщину) та фінансової господарки. Зокрема позбавляють маріонетковий уряд України, накинтий москвинами після полтавської поразки, права бити власну монету, а заливають Україну своєю монетою, якої вартість зменшувало величезними домішками нешляхетних металів. Місце руйнованого, справді українського, промислу і торгівлі займають промисл і торгівля московська. За час між 1808-1848 рр. московський капітал в Україні зріс у десять разів. Далі він починає співпрацювати голов-но з французьким капіталом, не допускаючи інших конкурентів. На Україну переїздить без упину все нові й нові московські підприємці і торговці, які до того ще користаються з такого привілею: українські підприємці й торговці мусіли платити податок українському урядові, аж до його остаточного скасування, а москвини звільняються від тих податків. Більша ж частина активів українського бюджету оберталася на удержування окупаційних московських військ, які до того ще й грабували населення.

Широко було стосовано всіма московськими урядами (як царським, так і большевицьким) примусові роботи і то в подібних умовах.

Наприклад, на колишніх "каналських" роботах або будові фортець гинули українці так само, як нині на будові "Біломорського" та інших каналів. У 1725 році при будові фортеці Святого Хреста та на роботах в Дребенті загинуло понад 90% змобілізованих робітників. Отже під цим оглядом сучасна московська окупація лишилася такою ж жорстокою і нелюдською, якою й була 200 років тому.

Все це звичайно йшло в парі із страшним обниженням культурного рівня, не кажучи вже про заборону Петром I уживати в книжках українську мову, заборону, повторену пізніше графом Валевим, але й просто про стан шкільництва. Ще в 1768 році припадала одна українська школа на кожних 746 душ, а в 1860 році вже українських шкіл взагалі не було, одна ж московська припадала на кожних 17,242 душі!

ВОЛ. ШЕЛЕСТ

За стабілізацію української зовнішньої політики

Якщо детально прослідити нашу історію му періоді Україна потерпіла може найбільше невдач. Аналізуючи різні причини цих невдач, треба ствердити, що світ дуже мало був обізнаний із українськими справами. Світ нас не розумів, а іноді й не хотів розуміти. Виникає питання: Хто винен у цьому: Ми чи світ? Цілком зрозуміло, що найбільша доля провини падає на нас. Ми через свої суто "хатні" справи не мали змоги, часу і охоти поінформувати світ про нашу правдиву історію, з останніх століть, то виявляється, що в цьо-

визвольний рух і хто наші друзі, а хто вороги. За нас це робив хтось, і цей "хтось" подавав світові інформації про Україну в некорисному для нас аспекті: неправдиво, необ'єктивно. І цілком зрозуміло, бо той, хто робив це, мав ті чи інші зацікавлення до української території, і тому свої інформації пристосовував до своїх політичних цілей. Таким чином і такою метою проти України видано різними мовами силу силенну літератури: книжок, брошур і статей у часописах. Московські емігранти такі, як князь Волконський, Шмурло,

Кізеветер, Струве, Завадський, Шульгін та інші написали і видали багато такої літератури в французькій, італійській, англійській, німецькій, еспанській, чеській і інших мовах. У цій літературі цілковито заперечується існування України й українського народу; "не було й нет", "есть только юг Расеї". У цьому московському імперіялістичному бреді повно фальсифікатів, які заперечують українському народові право на життя. Ця протиукраїнська література шириться по всьому світі і дуже шкодить нашим визвольним зусиллям. З української сторони не було авторитетних, науково-обґрунтованих спростувань, ні проти-заходів, і світ приймав фальсифікацію наших ворогів за чисту монету. Все це звелось до того, що сьогодні за острів Цейлон, чи за мале плем'я тубільців, яке живе десь у верхів'ях Амазонки, або деінде в непрохідних бразилійських пралісах, світ знає більше, як про Україну та її сорокамільйоновий нарід, що живе в центрі Європи.

Німецькі колоністи в Україні тисячами золотих рублів підплачували часопис "Русская речь", який виходив в Одесі і відзначався найбільшим україножерством; губернатор Богговут підкуплював пресу і письменників, щоб із їх допомогою можна було знищити назву "Україна", а на її місце ввести назву "Тевтонія Евксіна" (Чорноморська Германія). У наслідок такої німецької акції в 1914 році в руках німецьких колоністів була вже половина найкращих земель Херсонщини. З приходом німців в Україну 1941 р. кожний німець, син "бавера", мав при собі грамоту, що по закінченні війни, давала йому право отримати наділ у 80 гектарів і осісти в Україні, маючи до диспозиції дармову робочу силу — українські трудолюбиві руки. Кожний німець із звир'ячим садизмом намагався винищувати свідомий прошарок українського населення.

Початки такого трактування України і українців почалися вже тоді, коли заржавів і перестав звертати увагу на себе прибитий Олегом щит на воротах Царгороду; коли затих відгомін від грізного: "ІДУ НА ВАС!"

Сьогодні ми вступаємо в новий етап світової політики — другої весни народів. Україна в цьому новому етапі через своє геополітичне й військово-стратегічне розположення на границі двох світів, має найбільше можливостей вийти на арену світової гри і зайняти там поважне місце. Але яке займе

насправді — це в першій мірі залежатиме від нас самих, а особливо від форм і метод нашої зовнішньої політики.

Чи підготовляємось ми до цього? Чи знаємо, хто будуть завтра наші друзі, а хто вороги? Чи навчилися ми чогось із досвіду минулого? Чи переглянули свої позиції? Чи викристалізували свої концепції? Чи може і в цьому етапі станемо на старт із нічим — з своїм традиційним безпринциповим: "якось то воно буде", якого, на жаль, вперто дотримуємось вже триста років?

Від українців, що залишилися в Україні, світ не може довідатися нічого. Їх голоси не в силі пробитись через грубі стіни поліційно-тоталітарної держави, що носить назву ССРСР. Ця функція належить нам! Нам, політичній еміграції. Українська еміграція мусить бути амбасадором свого народу. І це є одне із першочергових завдань. Історичні факти стверджують, що в боротьбі за національне визволення виходили переможними ті народи, що мали численну і активну еміграцію. При тому, еміграцію, що заслужила на признание чужинців. Факт беззаперечний, що наша еміграція є одною з найчисельніших. Вона є на всіх континентах. У її рядах є науковці, політики, стратеги, мистці, публіцисти, не бракує людей із знанням чужоземних мов і тонкостей дипломатичного хисту. Потрібно тільки організованої зосередженості, почуття обов'язку державника, такту й доброї волі.

Ми маємо досить чужинців-приятелів, що радо могли б підтримати нас. Але знову ж, до них потрібно вдатися з поважними справами, а не просити за суддів при розборі чварів спричинених експлозіями надмірного, загумінкового політиканства, що вибухають у кутках нашого "домашнього" гетта.

Одноразово з акцією на зовнішньому форумі, потрібно внормувати внутрішній стан українських організацій і груп, покінчити з крайнє шкідливими проявами політичної розхристаності, бо такий стан сприймається чужинцями, як явище державної недозрілості. Справи пекучі і невідкладні, особливо в той час, коли світ поділений на табори і не виключена можливість, що ось-ось жерла гармат сповістять людство про те, що третя світова війна почалася. Ми заслужили б на прокляття внуків і правнуків, коли б грядучі події застали нас непередготованими, що у висліді доповнило б довгу листу наших невдач.

Й. ВАЩУК

3 недавнього минулого

(Фрагмент)

Серпень 1943 року був на причуд гарний. Соняшні дні. Спека була не до здержання. В повітрі гуділи весь час польові коники, нагадуючи своїм звуком мініатюрний шум літаків. Кінчалися жнива і поля пустіли. Де-не-де стояла в копах колосиста

пшениця, що перед жнивами давала добрий захист партизанським діям.

Невеликий своїм складом відділ Грицька стояв у селі Бискупичі на Володимирщині. Село Бискупичі лежить у прекрасній долині. З півдня закрите хвилястими горами

з густим лісом, з заходу — річка Луга з болотистими берегами, зі сходу низькими луками недоступними для руху моторових возів. З півночі тягнувся шлях головного німецького транспорту на схід. Це шлях Люблин - Луцьк - Київ. При переїзді цього шляху партизанськими відділами зверталось завжди особливу увагу на обережність.

Десь при кінці серпня, коли вже збіжжя було майже скошене, група Грицька дістала з головного коша наказ доставити 36 селянських підвод для транспорту коша. Разом із тим і наказ про забезпечення переїзду на шляху Люблин - Київ, відтинок Володимир Вел.

Вранці 21 серпня 1943 р. змобілізувавши підводи, Грицько бере групу людей у складі 35 чоловік і з частиною підвод рушають у напрямку шляху. Під'їхавши непомітно майже до самої шосе, Грицько обережно прокрався на рова шляху. Розглянувшись у положенні, дає наказ зайняти становища обоа.ч дороги а підводам рушити через шосе. А сам в уніформі німецького підстаршини, в сталевому шоломі почав відбивати придорожні орієнтаційні таблиці.

Пройшов деякий час. Раптом з-за закруту несподівано під'їжджає 2 тягарові і 2 легкі авта. За хвилину здержуються на віддалі 100 м. перед Грицьком. Грицько на мить пристанув і в тій же хвилині пустив серію із автомата по автах. На його стріли хлопці відповіли градом скорострільних стрілів. Задне особове авто круто завернуло на місці і без стрілу помчало в напрямку Володимира. Остані 3, з яких вояки порозбігались, залишились на дорозі. Перериваємо стрілянину і обережно йдемо в напрямку авт. Перше легке дістало серію куль у колеса та в кабінку шофера. Шофер тяжко ранений. Інші два майже непошкоджені. Знаходимо чотири трупи і 2 переляканих легко поранених вояків. Довідуємось, що німці побачивши Грицька в німецькій уніформі прийняли за свого, думаючи, що

якась частина забирає контингент. Не роздумуючи довго, забираємо авта і рушаємо з трофеями в напрямку коша.

Шлях Люблин - Луцьк - Київ на відтинку Володимир - Луцьк був одним із найгірших і найбагатших місць у сутичках повстанських відділів із німцями влітку 1943 року. Завжди рухливий і підозрілий у засідки. Тут йшов величезний рух німецького військового транспорту на схід. Для переправи повстанських відділів і для зв'язку між Ковельщиною та Горохівщиною було неможливим його оминати. Рідко відбувалась переправа без сутичок.

В червні 1943 року треба було мені перебраться через цей шлях до головного відділу для ведення пропагандивного вишколу. З чотирма пропагандистами - інструкторами збираємось в дорогу. Під'їхавши близько до шляху, під захистом садів і будинків села Яковичі, пробираємось до переїзду. На віддалі 100 м. зупиняємось і вдвійку йдемо розв'язати про рух. Шлях пустий. Сідаємо на віз і швидко рушаємо через шлях.

Заледве переїхали, коли за нашими плечима десь появилось німецьке панцирне авто. Завернуло в напрямку нашої дороги й обсіпало нас градом куль зі скоростріла. Звернути в бік неможливо, як і неможливо з'їжджувати і відстрілюватись. В шаленому галлопі женемо в напрямку села. На нещастя наш віз не витримав такого темпа й в дорозі роздвоївся. Я з фірманом лишився на переді і погналі далі, а трьох приятелів на задку зачищались серед дороги під обстрілом німців. Допавши найближчого будинку здержуємо коні і чуємо різкий вибух гранати. То хлопці, які лишилися, непомітно просунулись житими ближче і кинули 3 нашвидку зв'язані гранати. Авто з облогу рознесло і воно згоріло. Хлопці повернулись й зложивши воза, поїхали на місце призначення.

З НОЖИЦЯМИ ПО ПРЕСІ

“ЧОГО МОЖЕМО НАВЧИТИСЯ ВІД СКИТАЛЦІВ?”

Під таким наголовком “Народня Воля” в ч. 2 з біж. р. поміщує допис читача, що пише таке:

“Обставини склались так, що я нав'язав листування з кількома скитальцями. Висилаючи їм харчові пакунки, я одержав від них кільканадцять книжок.

Переглядаючи ці книжки я почав думати, скільки то книжок ми видали за десятки років у Канаді і Злучених Державах. І коли я підрахував, то почав червоніти. Бо ніде правди діти, ми видали мало і таки дуже мало.

Вони видають кільканадцять часописів, видали десятки різних книжок — політичних,

економічних, драматичних, з красивого письменства, шкільних підручників і інших. Вони зорганізували і ведуть різні курси, хори, драматичні гуртки то-що. Робили вони це в жалких умовах таборового життя, в холоді, півголоді, в тісноті, в непевній політичній обстановці, натрапляючи на різні труднощі з боку окупаційних і німецьких властей. Але вони перемогли всі труднощі. Чому? Бо вони затримали в собі велику ідею збереження і поширення української культури, щоб показати світові, що ми живемо, щоб не дати загинути своїй рідній культурі. Вони знають, що большевицька влада нищить і засмічує українську культуру і скитальці поставили собі за завдання зберегти її незалежною і чи-

стою. Скитальці втратили своїх рідних, свої дрібні маєтки, але ідею затримати. Це дійсно героїзм гідний подиву.

Я не кажу, що ми старі емігранти, не зробили нічого. Ми також виконали значну організаційну й освітню працю. Але в порівнянні з тим, що зробили нужденні, голодні скитальці, наша праця таки незадовільна."

ПРИЧИНИ РОЗБРАТУ

"Час" у статті п. з. "Внутрішні фронти" заставляється над причинами українського розбрату, і між ін. пише таке:

"Роздори, які тут і там паралізують наше громадське життя, часто походять із дуже малих причин. Не малу роль відіграють особисті непорозуміння та легкодушне узагальнення чужих хиб і промахів. Замість сказати: "Іван і Павло занадто агресивні", — дехто чомусь волить сказати: "Греко-католики занадто агресивні". Замість сказати: "Степан і Микита не вміють поводитися в товаристві", воліють говорити: "Східняки не вміють поводитися в товаристві". Замість сказати: "Гриць і Микита мають хворі амбіції", — "соціалісти мають хворі амбіції" ітд.

Деколи це походить із звичайної нерозваги, деколи із злої волі. Атакуючи свого особистого противника, деколи дуже вигідно зайняти ефектну поставу оборонця якоїсь групи — релігійної, політичної чи будь якої іншої. Коли вас усувають із якогось громадського посту, **бо ви зле на ньому справувалися**, дуже вигідно сказати: "Мене переслідують за мої політичні чи релігійні переконання" ...

МОСКОВСЬКИЙ ІМПЕРІАЛІЗМ

Лондонська "Українська Думка" в ч. 4 (100) помістила статтю В. Річицького, в якій знаходимо цікаве засвідчення історії розвитку московського імперіялізму; з неї бачимо, що советський імперіялізм займає цілком ясне місце продовжувача загально-московської історичної традиції. В статті читаємо:

"Після розгрому Києва суздальським князем Андрієм Боголюбським 1169 р., Московське царство скріпилося, а остаточно сформував московську національну державу цар Іван III (1462—1505 рр.) Тоді вже він почав мріяти про "вікно в Європу" через Балтійське море та про приєднання до Москви українських земель, що тоді входили до складу Польсько-литовської держави.

В 1556 р. цар Іван IV Лютий завойовує Казанське та Астраханське татарські царства.

Через річку Каму Москва переходить за Урал і починає завойовування Сибіру, через м. Тюмень прямує до Бухари й Хіви. В першій половині XVII ст. остаточно підкоряє Західний Сибір.

В 1654 р., після укладення Переяславської угоди послами царя Олексія Михайловича з Богданом Хмельницьким, вона швидко нехтує правами рівноправного суверенного

партнера, порушує угоду й поступово обертає Україну в свою колонію.

В 1667 р. Москва складає Андрусівську угоду і загарбує бази до опанування Чорного моря.

В 1698 р. Москва вирушає походом на Крим і здобуває фортецю Озів. Одночасно, в другій половині XVII ст., продовжує посуватися далі в Сибір і на північному сході доходить до берегів Крижанового океану, на схід — до Охотського моря, на південь — до озера Байкалу і на південний схід — до Приамурського краю.

В 1709 р. душить повстання українців під проводом гетьмана І. Мазепи та запорізького кошового Костя Гордієнка.

В 1713 р. виходить указ Петра I про **перейменування Московії на Росію**, і тоді імперія стає "законною".

В 1721 р. Петро I завойовує Прибалтику: Ліфляндію, Естляндію, Інгрію та Выборг. По скінченні північної війни скермовує увагу на Кавказ та береги Каспійського моря.

В 1772 р. Росія забирає частини тодішньої Польської Речипосполитої — Інфляндію та Білорусь.

В 1774 р. Росія доходить на Кавказі по лінію річок Кубань і Терек.

В 1775 р. російські війська Катерини II припиняють існування Запорізької Січі.

В 1791 р. Росія забирає Крим.

В 1793 р. другим розподілом Польщі забирає решту земель Білорусі, Поділля, Полісся і Волині.

В 1794 р. війська Суворова беруть Варшаву, а в 1795 р. Польщу ділять третій раз.

В 1801 р. повторюється друга Переяславська угода. Тоді Росія маніфестом Олександра I прилучує Грузію, нищить її державні форми і розпочинає примусову русифікацію.

В 1828 р. Персія приневолена віддати Росії вірменські міста Єривань і Нахічевань.

В 1860 р. на Далекому Сході Росія забирає Усурійський край, острів Сахалін та бухту Золотий Ріг, де буде м. Владивосток.

В 1864 р. Росія загарбує Батум та Баку, а в 1865 р. — Ташкент у Середній Азії.

В 1891-95 рр. російські війська обсадили в центр Азії Памір.

В 1915 р. було складено угоду, за якою Константинополь, Протоки і Мраморне море мали перейти до Москви.

В 1916 р., за новою угодою, до Росії мала перейти Велика Вірменія та значна смуга чорноморського побережжя на захід від Трапезунту.

Прийшовши до нової військової диктатури і розправившись з самостійницькими рухами народів з-під советської окупації — України, Білорусі, Грузії, Вірменії і т.д., большевицька Росія 17. 9. 1939 р. перейшла в наступ і забрала Західну Україну та Білорусь.

В 1940 р. до ССРСР прилучено частину фінляндської території, Литву, Латвію, Естонію, Північну Буковину і Молдавію.

В результаті війни 1939-45 рр. москов-

ський імперіялізм не тільки відбив усе, що і трітив у першій світовій війні, а й поширився далі — і на захід (Півд. східня і Середня Європа) і на схід (Сахалін та Курильські острови).

Нині переможно продовжує наступ в Китаї та грається зброєю в Берліні . . .

Цього не вистачає хіба тому, хто розуміти і бачити **не хоче**” . . .

ЯК ТО Є З ГЕТЬМАНОМ, ГЕТЬМАНИЧЕМ ТА ГЕТЬМАНЦЯМИ?

Скретонська “Народня Воля” в ч. 16 з 21 квітня в статті п. з. “Чого хоче гетьманський рух?” пише між ін. таке:

“Після упадку короткотривалої влади Павла Скоропадського в 1918 році, в Україні не багато було чути про якийсь “Гетьманський Рух” не то на українських землях, але навіть на еміграції в Європі. Деяким винятком від цього була Канада, де деякі кола українського католицького духовенства зв’язали були себе особою Скоропадського.

Особа Скоропадського станула наново предметом зацікавлення щойно тоді, коли дотеперішній єдиний літературний оборонець — **Вячеслав Липинський** відмовив був йому всієї своєї дотеперішньої підтримки і публічно заявив, що він тяжко помилився, коли хотів пропагувати Скоропадського, як кандидата на українського монарха. Липинський виявив тоді, що Павло Скоропадський **за постійну грошеву винагороду** згодився підписати мадярам заяву, що він **іменем України зрікається в користь Мадярщини нашої Карпатської України**. Після тієї заяви Липинського більшість дотеперішніх прихильників монархії в Україні заявили, що вони не хочуть мати із Скоропадським нічого спільного.

На цім справа притихла. Аж після другої війни, коли на новій еміграції заломані духово люди стали шукати якихсь **наглих і чудесних засобів** для спасення України від усього лиха, почали прихильники Павла Скоропадського нову пропаганду за “гетьманським рухом”. З тактичних мотивів цей рух почали актуалізувати **бандерівці**, які хотіли мати союзника для боротьби проти української демократії.”

В дальшому “Народна Воля” пригадує, які права та який характер мало наше давнє гетьманство:

“Кожний гетьман був виборний. Вибирали його свободними голосами і то не на віки, і навіть не до смерти даного кандидата, а тільки до відклику.

Ніякий гетьман не мав свого **родинного права** на владу в Україні. **Кожний** гетьман мусів бути обраний у правний спосіб. **Потомки** гетьмана не мали ніяких прав на владу після смерти свого батька. Ніякий гетьман не міг таким чином передати заповітом своєму синові чи іншому членові родини “гетьманського права”, бо такого права ніколи в Україні не було.

Бували гетьмани **відкликувані**, а бували також не рідкі випадки, що гетьмани **зрікалися** своєї влади. Щодо зречення, то тут варто тільки зауважити, що коли хтось раз зречеться свого права, то більше він не може покликуватися на нього, коли б опісля роздумався, що він зрікся цього права непотрібно. Це загальна засада на цілому світі, що ніхто свого зречення опісля відкликати не може.

Із нашої історії учимося, що гетьмани не були монархами. Це може нам подобатися, або ні, але це був історичний **факт**, що гетьмани монархами не були”.

З черги “Нар. Воля” займаючися теперішнім гетьманським рухом, пише між ін. таке:

“Коли уважно перечитаємо часописи і брошури, які виходять від “гетьманського руху”, то переконуємося, що провідники цього руху абсолютно не мають на думці відновляти нашого колишнього гетьманського ладу. Ні в одній статті чи брошурі ви не найдете навіть натяку про те, що гетьманський рух, чи його вужча організація “Союз Гетьманців Державників” (СГД) хоче відновляти давні історичні гетьманські **порядки**.

Зате там знайдемо то явну, то скриту пропаганду монархії. Це власне політична нечесність, що провідники гетьманського руху не назвуть себе просто **“монархістами”**, якими вони є в дійсності, а **гетьманцями, якими вони не є**. Під цим оглядом вони дуже подібні до комуністів. Комуністи, також, щоб легше вкратися в довір’я несвідомим людям, представляють себе “народними демократами”, хоч ніякими демократами вони не є.

Ми нічого не маємо проти явної і **чесної** монархістичної політичної організації. Але мусимо вимагати від монархістів, щоб вони себе всюди монархістами називали, а не прибирали **фальшивих назв**.

Друге, що ми маємо право від таких монархістів вимагати, це те, щоб вони виразно заявляли всюди, що вони тільки виставляють кандидата на монарха. Український нарід в свій час після звільнення від теперішньої окупації, вирішить сам свободно свій конституційний лад. Тоді він також вирішить, чи Україна має бути на будуче республікою чи монархією. Щойно коли б була справа вирішена, що Україна має бути монархією, прийшло б до вирішення питання, чи то має бути **кожного разу** новий виборний монарх, як не було колись у Польщі, чи це має бути **наслідна** монархія. Якби була прийнята постановка, що має бути наслідна монархія, тоді щойно думали б люди над тим, який заслужений для України український рід чи якийсь чужий мають вибрати для себе.

Тимчасом наші фальшиві гетьманці грають перед людьми **фальшиву гру**. З одного боку вони заявляють, що признають українському народові право самому установити собі свій державний лад, а з другого боку тими самими устами і в ту саму хвилину за-

являють, що небіжчик Павло Скоропадський передав свої права на державну владу своєму синові Данилові.

Часописи, які піддержують "гетьманський рух" на еміграції, облетіла цього року вістка, що "її Світлість" Ясновельможна Пані Гетьманова Олександра Скоропадська "актом" з 5-го листопада 1948 передала якісь державні права "Його Світлості Ясновельможному Пану Гетьманичеві" Данилові Скоропадському.

Ми знаємо з історії, що в Українській Козацькій Державі не було **наслідних** гетьманів.

Отже якби навіть Павло Скоропадський був потомком останнього гетьмана України, то з цього факту він ще не мав би ніякого свого права до влади. Але Павло Скоропадський не є потомком колишнього (зрештою не останнього!) гетьмана Івана Скоропадського.

Свою владу одержав Павло Скоропадський 29 квітня 1918 року не через рішення якогось державного конституційного органу України, а через державний замах проти Української Народньої Республіки, який він перервав **при допомозі німецьких військ** і російських старшин.

Під цим оглядом він мав однакове "право" на владу з отаманом **Махном**, отаманом **Зеленим** і іншими отаманами, які також **самі проголошували** себе отаманами без ніякого правового вибору народу.

Мусимо однак тямити, що навіть так **самовільно загарбаної влади** Павло Скоропадський сам урочисто зрікся. Коли цей узурпатор 15 листопада 1918 року проголосив як найближчу мету свого правління "працю коло відбудування єдиної Росії", тоді підняла проти нього Директорія Української Народньої Республіки всенародне повстання. Проти Скоропадського заявили всі свідомі українці. За Скоропадським заявили тільки **російські добровольчі офіцерські відділи**. Наслідком того побачив Скоропадський, що він не удержиться, коли його патрони, **німецькі генерали**, також програли війну і мусили тікати з України. Тоді Скоропадський оголосив таку заяву про своє зречення:

"Я, гетьман всієї України, на протязі семи з половиною місяців прикладав всіх своїх сил, щоб вивести край із тяжкого становища, в яким він перебуває. Бог не дав мені сил справитися із тим завданням, і нині я, з огляду на умови, які тепер склалися, керуючися виключно добром України, відмовляюся від влади. Павло Скоропадський". (Дата 14-го грудня, 1918).

Павло Скоропадський зрікся урочисто всякої влади. Наслідком того, пішовши з Української Держави на еміграцію до Німеччини, він був увесь час звичайним емігрантом. Свому синові чи дружині він не міг передати **ні яких державних прав, бо сам їх не мав**. Його син не має ніякого права титулувати себе "Його Світлістю Ясновельможним Паном Гетьманичем", або властиво має до того таке саме право, як кожний інший емігрант, яко-

му впаде до голови титулувати себе "Його Світлістю Ясновельможним" . . . Титул "гетьманич" йому не прислужував і не прислугує, бо такої назви не знає навіть українська історична традиція".

ДЕЩО ПРО УГАВЕРУ ТА ЇЇ ПРЕТЕНСІ

"Українські Вісті" в Н. Ульмі, Німеччина, в ч. 22 (279) оголосили відкритого листа М. Лівницького до Редактора "Часу" Р. Ільницького п. з. "Монопартійність УГВР — перешкода до її співпраці з УНРадою", і в ньому читаємо між ін. таке:

"Нині Україна перебуває не лише в стані революційної боротьби проти большевицької Москви, але в стані війни з нею, війни, що триває вже 30 літ. Ідеться про звільнення території Української Народньої Республіки від окупації зовнішнього ворога. Ця війна провадилася й провадиться різними способами: змагання регулярним фронтом і регулярним військом (перервані під цю хвилю), дипломатичні заходи, укладання союзів з чужинцями, пропаганда української справи на міжнародньому форумі, готування технічних і культурних надбань, всебічний спротив у всіх формах та у всіх ділянках українського населення окупантській владі, врешті революційно-підпільна акція. Можна з певністю твердити, що ледве яке українське політичне середовище заперечує значення й доцільність революційно-повстанської акції. Але коли і в яких обставинах та якими методами має та акція провадитися? Чи доцільно закликати до постійної масової революційно-повстанської акції незалежно від того, чи вона дасть у даний момент бажані результати?

Отже, середовище, до якого належить автор цих рядків, не бачить доцільности у "перманентній революції", у безперервній масовій повстанській боротьбі, що коштує море крові і мільйони жертв українському народові. Але ми за утримання українського народу у постійній революційній поготові, за піддержування в ньому духу спротиву й боротьби, що уможливить масовий революційно-повстанський здвиг у догідний момент. Але лише у **ЛОГІДНИЙ МОМЕНТ**, бо інакше (поминаючи вже питання, чи постійна масова повстанська акція взагалі можлива) це лише знесилює й винищує український народ. І цей догідний момент може наступити не лише в наслідок нового конфлікту (хай нам не говорять, що ми не віримо у "власні сили"!), але і в наслідок внутрішніх ускладнень у Советському Союзі, або в наслідок заворушень серед частин советського війська, або, врешті, в наслідок назріння й спотужнення революційно-повстанського потенціалу серед загалу протисовєтських сил в СССР.

Тому ми підтримуємо й солідаризуємося з героїчною Українською Повстанською Армією, що в її лавах згинulo немало людей з нашого середовища і що являє собою власне той чинник, що утримує український народ у стані потрібної революційної поготовки. Але

при цьому не потрібно говорити ані про дивізії, ані про райони дій. Бо такий "пропаганді" ніхто не повірить і вона не викликає бажаних результатів. У тих розмірах і тими способами, що на сьогодні можливі, УПА і так виконує своє героїчне завдання, що має для української справи величезне значення. В такому становищі немає ніякої "протиревольюційності"...

І взагалі, треба бути більш обережними з уживанням слів "революція" і "революціонер". Бо легко назвати себе революціонером, сидючи в Мюнхені: це нічого не коштує. Але назвати себе революціонером і БУТИ ним в Україні — це значить ризикувати на кожному кроці своїм життям.

Вам, Пане Редакторе Ільницький, добре відомо, що автор цього листа не займає до УГВРади безкомпромісово-ворожого становища і що середовище, перед яким він відповідає, схвалило його поведінку на конгресі "Вільної Преси" в Парижі, коли він — ДЛЯ УТРИМАННЯ ТАКОЇ КОНЕЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЄДНОСТІ ПЕРЕД ЧУЖИНЦЯМИ — погодився сказати, що УГВР діє в Україні. Але ЯК ДІЄ? Чи як ЄДИНИЙ політично-революційний центр? Цього в паризькій заяві не було. Середовищу газети "Час" добре відомо, як започаткувався рух спротиву під час і після останньої світової війни. Діяли там елементи, зв'язані з ОУН(р) (Бандери—наша пр.) — згода! Але діяли й інші. Діяли уповноважені інтернованого гітлерівцями екзильного уряду УНР, один з них — Отаман Тарас Бульба-Боровець був, на доручення уряду, першим організатором Української Повстанської Армії. Діяли також відпоручники ОУН (на чолі з полковником Мельником). Діяли широкі маси українського народу.

Отже, коли не відкидати твердження середовища газети "Час", що до нині в Україні зв'язана з ОУН(р) УГВР, то немає жадної підстави відкидати і твердження відповідних середовищ, що сьогодні там діють також елементи, зв'язані з ОУН (полковника Мельника), та організаційна сітка, залишена там свого часу Отаманом Бульбою-Боровцем. Ідеться ж тут про узгіднення й консолідацію усіх тих, що діють в Україні, політично-революційних сил.

Коли ж нам скажуть, що нині в Україні всі політичні середовища перестали існувати й признали монопольне становище ОУН(р) (Бандери), що таким чином діє як єдина монопартійна політична організація серед усього українського народу, то щодо цього можна хіба лише, лагідно кажучи, висловити сумнів... Зрештою, приходять сьогодні з України люди, що зголошуються не до ОУН(р), а до інших.

Отже, справа залишається відкритою. Треба здійснити консолідацію всіх тих революційно-політичних сил, що діяли, діють і будуть діяти в Україні. Це справа колосаль-

ної ваги на той час, коли настане нарешті догідний момент для масового повстансько-революційного здвигу. Так само, як було треба довести до консолідації, (а тепер до її поглиблення) державно-політичного сектору шляхом покликання до життя УНРади, так само треба провести упорядкування й консолідацію сил сектору революційного"

ПО НІМЕЧЧИНІ Й АНГЛІЇ, ПІДГОТОВЛЯЮТЬ "ПЕРЕВОРОТ" В УКРАЇНСЬКИХ ЦЕНТРАЛЯХ У БЕЛЬГІЇ, ФРАНЦІЇ ТА В КАНАДІ

Зальцбурзький "Промінь" в числі з 22 квітня б.р. в статті п. з. "Лад — передумова політичної сили", пише між ін. таке:

"По "здобутті" ЦПУЕ могли бандерівці тішитися "щасливим вислідом" (сказав би "Час"!)" з'їзду в Лондоні. У Великобританії СУБ перестав бути загальною громадською українською організацією українців, а став лише одним з товариств української еміграції в Англії. Допущення бандерівців до почесного головування в тому товаристві гетьманича інж. Д. Скоропадського надало допомогів, аполітичній організації характеру **однобічної** політичної орієнтації, а це силою доконаних фактів послужило природною притокою до підкреслення демократичного характеру другого українського товариства в Лондоні. Сот. Б. Панчук, заступник голови КОУГПЦУ очолює (по виході понад 150 учасників з'їзду СУБ-у) ту другу громадську організацію українців у Великобританії, яка визнає "основні засади правопорядку і справжньої демократії". ("Українська Думка" ч.12).

Але на СУБ-і ще не кінець. Є вже позначки, що в українській громадській централі в Бельгії підготовляється спроба "перевороту", хоч незадовгий дотепер від бандерівців голова тієї централі намагається зберегти єдність організації і загальну платформу правопорядку. Але чи не захитається він, або чи не буде усунений бандерівцями, якби розпочався відвертий наступ на цілість організації?

У Франції творять сім діючих українських організацій. **Український Центральний Громадський Комітет**, який покищо не розгорнув повної діяльності, перебуває в стадії перших організаційних кроків. Але вже бандерівці й там намагаються захопити громадську централю в свої руки, заохочуючи до співучасті в плянованому перевороті зокрема "Українську Громаду" (на чолі якої колись стояв ген. М. Шаповал).

У Канаді поширюється пресова кампанія проти **Комітету Українців Канади (КУК)**, який надає тон (поскілки йдеться про українські середовища) "**Гомін України**", що, подібно до фюртського "**Часу**" (п. Р. Ільницького) називав себе "незалежним". І там у Канаді підготовляється "реорганізація КУК-у на провідних місцях". ("**Гомін України**", ч. 7. 1. 4. 1949).

“БАНДЕРІВЦІ, ДЕ ПРИЙДУТЬ, НАМАГАЮТЬСЯ ВЗЯТИ ВСЕ ПІД СВОЮ КОНТРОЛЮ”

“Народня Воля” в ч. 15 з 14 квітня в статті п. з. “На цей крам нема в нас попиту”, поміщує допис із Віннипегу такого змісту:

“Після закінчення війни в Німеччині осталось багато українців, які хоч пережили пекло гітлеризму й війни, проте не хотіли вертатись до сталінського “раю”. По довгих “хожденіях по муках” і короводах вони почали нарешті роз’їжджатись по світі.

“Багато їх приїхало вже також до ЗДА й Канади. Але обставини склались якось так, що добре число з тих, що приїхали першими є фанатичними прихильниками партії Бандери, яка відома із свого антидемократичного, диктаторського наставлення.

Якимсь чином опинився в Канаді також головний теоретик українського “націоналізму” Дмитро Донцов, що в своїх працях довго пропагував тоталітарну форму правління для України на зразок фашизму, назвавши помилково свою доктрину націоналізмом. (Націоналізм у загально прийнятому розумінні не суперечить демократії, а доктрина Донцова виключає демократію).

Наші робітники почали вже ставити собі питання, чи є там ще які інші сили поза бандерівцями, коли до нас так багато приїхало цих останніх. Таке враження могло б скластись, але воно не вірне. Говорю це на основі листа, що його я одержав від одного селянина на скитальщині. Пише він:

“Від нас почали виїздити багато людей до Америки, але більшість із них — бандерівці. Стягають їх партійні одностудці, що виїхали туди давніше та навіть деякі “безпартійні” організації. Вони то спритні люди. Але з цим спритом будете ще мати клопоти. Вони де прийдуть, намагаються все взяти під свою контролю . . . Стережіться їх, бо вони добрі майстри від таких справ . . . Багато людей демократичних поглядів сидять тут, бо не мають там від кого дістати “ашурансів”. Робіть що для них, щоб не виглядало, що тут переважно бандерівці”.

Здавалось, що живі приклади дійсної демократії, яку ці люди знайшли в Канаді, заставляють їх зревідувати свої антидемократичні погляди; що вони стануть до спільної праці з канадськими робітниками для зміцнення цієї демократії. Але замість того вони й тут почали продавати свій старий ідейний крам, на який тут немає попиту. Де тільки вони появляються, зараз намагаються накинати другим свій спосіб думання, захопити все під свою контролю. Серед канадійських українців вони намагаються викликати враження,

що тільки вони патріоти і можуть визволити Україну та в ній поряdkувати, а всі інші, зокрема демократичні сили нічого не вартують.

Що бандерівці думають продовжувати тут свою партійну організацію і вдарить у наше життя, свідчить факт, що ця група вже почала видавати свою газету “Гомін України”, яка зразу поставила себе в опозиції до організованого життя в Канаді. За прикладом газети “Гомонять” також її прихильники по різних наших осередках.”

“УГВР-ІВСЬКІ СПЕКУЛЯЦІЇ В КАНАДІ”

Під таким наголовком оголосило паризьке “Українське Слово” в ч. 387 з 10 квітня б.р. статтю, в якій читаємо так:

“Почав виходити в Канаді новий часопис “Гомін України”, який заявляє, що служить інтересам визвольної боротьби, яку веде УГВР. Щодо інтересів визвольної боротьби, то можна сперечатись, але що він служить УГВР, то про це навіть заявляти не треба, бо видно це з першої сторінки.

Від першого числа “Гомін України” поставив себе в опозиції до українського організованого життя в Канаді, яке видно не дуже спішиться визнавати УГВР й всіми силами намагається створити прірву між старими українськими мешканцями Канади та новоприбульними. Хто уповноважив газету говорити в імені новоприбулих — залишається секретом.

Довкола появи “Гомону України” виявилось більше “секретів”, які зовсім ясні тим, що знають методи бандерівців і лебедівців, які часом б’ються між собою (як це було в Міттенвальді), а часом виступають спільно, як це є в Торонті. Одним із головних “секретів” є тайна зв’язку з УПА. Хто не пригадує собі бандерівських збірок на “УПА” в Європі й свідчень недавно прибулих вояків УПА, що заявляли, що ніколи ніякої допомоги від бандерівців з-за кордону не діставали? Це однак не перешкоджає “Гомонові України” знову спекулювати на крові УПА, щоб переводити збірки на свої цілі, чи цілі своєї партії. Для цього доводиться, що ніхто не має зв’язку з Головною Командою УПА крім ЗК УГВР і ООЧСУ.

Коли в Європі викрито вже спекуляцію і нам вже відомо, хто складає всі ті представництва й які їх зв’язки з революціонерами на землях — то в Канаді, чи ЗДА можна ще людей дурити й оповідати такі історії, як та, що в Україні крім бандерівців і комуністів нікого немає. Як довго віритимуть українці в Канаді, що Україна після десятиліть визвольної боротьби аж така бідна.”

ПЕРОМ І ШПАДОЮ

**ЯК "УКРАЇНСЬКІ ВІСТІ" РОЗУМІЮТЬ КЛИЧ
"НАЦІЯ ПОНАД УСЕ!", А ЯК ЙОГО
РОЗУМІЮТЬ НАЦІОНАЛІСТИ?**

Едмонтонські "Українські Вісті" (чому не "Вісті"?!) в ч. 18 з 2 травня, б. р. в статті п. з. "Націоналізм — християнський а поганський" пишуть між ін. таке (всі підкреслення наші):

"Як установа Божа і на Божій службі, не може католицька Церква одобрювати **агресивного, заборчого націоналізму, що рад би гнобити другі народи.** Але зате радо **попирає націоналізм позитивний, будуючий, творчий, що впливає з любови до свого рідного.** Бо це згідне з наукою Господа нашого, Ісуса Христа. Що більше — одобрює та навіть **благословить боротьбу за рідний нарід,** бо сам Христос сказав, що **нема більшої жертви, як це коли хто положить життя за своїх.** Значить — Церква одобрює і попирає націоналізм здоровий, що впливає з любови вітчизни та рідного народу. Це націоналізм християнський, згідний з наукою Христа. Та як усе, що людське, так і націоналізм може виродитися. Може прибрати прикмети, незгідні з вірою в Бога, з християнськими початками чоловіколюб'я і з наукою Церкви. Ось такий поганський націоналізм відкидає авторитет Церкви, легковажить віру в Бога, нехтує християнську мораль у міжнародніх відносинах і справах подружжя, полів (?), дітей і т. д. **Він ставить націю замість Бога і вище Бога.** Кличем поганського націоналізму є: **"Нація понад все!"** Клич **"нація понад все!"** є очевидячки безбожницьким, бо тільки Бог і Божий закон **"є понад все"** — отже і **понад націю**".

Автор із "Українських Вістей" — висловлюючись простими словами — плете як із гарячки, мішає горох із капустою, а вдоваток кидає каміння в город . . . українського націоналізму, бо це **український організований націоналізм** видвинув клич **"Нація понад усе!"**

Чи не схотів би шановний автор нам ласкаво подати, який націоналіст якоїбуть нації, а зокрема який то **український націоналіст,** коли й де проголосив клич **"Нація понад Бога!"**?

Ми є проти агресивного, заборчого націоналізму, що гнобить інші народи, і ми є проти звироднілого націоналізму. Але сміємо твердити, що навіть такі звироднілі українські націоналісти, які не то мачали руки, але купалися в братній крові — (що їм, до речі, не перешкодило стати тепер союзниками гетьмано-католицьких кол у Канаді!) — навіть і ті не проголошували **"Нація понад Бога!"**

І нам також невідомо, щоб хоч один український націоналіст — і цей творчий, і цей звироднілий — ширив атеїзм або хочби міняв один церковний обряд на другий, та ще з матеріальних оглядів. Зате нам відомо

багато-багато випадків, і то ще від часу заведення Унії аж по 1949 рік, що ненаціоналісти, та ще й католики, а то й греко-католицькі священики, переходили на православ'я і ширили **обрядовий фанатизм і релігійні роздори** між українським народом, і відомо нам також протилежні факти, що не-націоналісти, православні, та ще й священики переходили на католицизм і також ширили подібні роздори й обрядовий фанатизм.

Шановний автор із "Українських Вістей" плутає Бога й релігію з обрядом і церквою. Він повинен знати, що є не тільки звироднілий націоналізм, але є й звироднілий соціалізм (прикладом є "найдемократичніша країна світу"), що також гнобить народи, і є також звироднілі церкви й обряди, що — висловлюючись словами "У.В.", "можуть прибрати прикмети незгідні з вірою в Бога і з християнськими початками чоловіколюб'я": середньовічна інквізиція з мученням і паленням тисячів жертв, Локреція Борджія, Бартоломійська ніч і різня гугенотів, секти в роді Маріявітів із ославленим Мацохою, і хочби нинішня православно-більшевицька церква це незначні приклади цього. Тому також, коли хто нині ширить національні й релігійні роздори через свій обрядовий фанатизм — хай він католик, хай православний, хай протестант, чи сектант — то він є звироднілий служитель Бога. І хай такі звироднілі служителі Бога не утотожнюють себе з Богом!

Коли український організований націоналізм проголосив клич **"Нація понад все!"**, то не тому, що він поставив націю понад Бога, бо **Бог є понад усіма націями** (є не тільки одна українська нація в світі!), **понад усіми церквами і усіма обрядами** (є не тільки одна греко-католицька церква в світі!). Клич **"Нація понад усе!"** зовсім не означає **"Нація понад Бога!"** і приписувати таке твердження українському націоналізмові може тільки зловбий обрядовий фанатик, та ще й демагог вдоватку.

Зате клич **"Нація понад все!"** означає, що **ані "моя особа понад все!",** **ані "моя кишеня понад все!",** **ані "мої амбіції понад усе!",** **ані "мое село понад усе!",** **ані "моя кляса понад усе!",** **ані моя партія понад усе!",** **ані "мій повіт понад усе!",** **ані "мій обряд понад усе!",** **ані "моя Галичина чи Наддніпрянщина чи Кубань, Буковина чи Закарпаття або інша частина України понад усе!"** — як це на превеликий жаль, досі у нас бувало (в тому також причина нашої бездержавности!), та й ще здебільша (так, так! здебільша) буває, а тільки **"Нація понад усе!"**

Інакше, коли не буде **"нація понад усе!",** тоді не тільки ніхто не положить життя за рідний нарід, яку то жертву благословить і церква, але ніхто не зробить і тієї найменшої жертви, навіть палець-об-палець не вдарить у користь рідного народу. Бо коли не

буде "нація понад усе!", то тоді буде особа, кишеня, амбіція, партія, село, кляса і взагалі "все понад націю!" чи "нація понижче усього!", як це — ще раз повторяємо — у нашому житті, на превеликий жаль, здебільшого буває. Ось тому український націоналізм, що змагається за визволення української нації та за її державність, висунув клич: "Нація понад усе!"

А редакція "Українських Вістей" замість ширити фальшиві поняття про український націоналізм, повинна ліпше пояснити своїм читачам і взагалі українській суспільності, чому вона погоджується з тим, що наша греко-католицька церква, коли вона — як запевняють "У.В." — попирає "націоналізм позитивний, будуючий, творчий, що впливає з любови до свого рідного", не признає назви "українці", а називає себе "рутенською греко-католицькою" (art. 1 "The name of the congregation is The Ruthenian Greek Catholic Church"), і чому ця церква погоджується з фактом, що й Папа римський не признає назви "українці", а тільки "рутенці". Хіба "рутенці" є членами української греко-католицької церкви в Канаді і поза Канадою?! Бо ми досі були переконані, що українці є членами греко-католицької церкви, а рутенців взагалі вже на світі нема!

Коли б редакція "Українських Вістей" не сприймала пасивно й з безвільною покорою цей факт, а повела акцію для зміни цього понижуючого для нас стану, то прислужилася б більше перед Богом, церквою та нацією, ніж друкуванням отаких, як повища, статей про націоналізм.

П. ВОВЧУК ЖАЛІЄТЬСЯ НА БРАК ЕТИКИ, МОРАЛІ І ПРАВОПОРЯДКУ

Паризьке "Українське Слово" в ч. 388 з 17 квітня б. р. оголошує статтю п. з. "Пришпилені бандерівці", в якій читаємо між ін. таке:

"Головним розбивачем громадської централі ЦПУЕ в Німеччині був славнозвісний бандерівський полпентах п. Вовчук. Після зборів ред. Г. Которович на сторінках "Неділі" зайнявся особою Вовчука. Зайнявся може й не дуже у відповідній формі, але чим займався п. Вовчук у відповідній формі і все бандерівське середовище? Але п. Вовчук не прийняв цього, як належної відплати за свої дотеперішні гріхи, а як і належить правдивому бандерівцеві страшенно образився і розіслав до всієї преси відкритого листа, де жаліється на невідповідне поступовання п. Которовича".

І так п. Вовчук зчиняє величезний вереск у всій пресі, що, мовляв, "Неділя" подала була його друге, справжнє прізвище, що написала, що "досі невідомо, що був він (Вовчук) членом компартії" і що заявила, що він вдруге женився на еміграції.

"Українські Вісті" (Н. Ульм, ч. 27 (284) поміщуючи листа п. Вовчука і признаючи йому рацію в тому місці, де він жаліється на методи "Неділі", пишуть між ін. таке:

"Читаючи Вашого листа, ми на жаль уперше маємо нагоду побачити Вас у ролі полум'яного поборника основ моралі, етики й правопорядку. А між іншим, не буде ані новиною ані кривою щодо Вашої особи, коли ми скажемо, що саме та політична організація, що її речником стали Ви і в якій Ви займаєте керівне становище, найбільше робила й робить, щоб ті основи громадської етики, громадського миру й правопорядку до кореня знищити.

"Ви шукаєте етики й правопорядку, а між іншим ми можемо Вам пригадати, що ми, так само й інші демократичні кола, не раз шукали правопорядку перед вчиненими Вашим середовищем нападами на редакцію "Наше Життя" і на інші інституції, де в диригуванні (нападами) Ви брали чинну участь. Тоді Ви не зчиняли галасу про потребу правопорядку, а якраз навпаки. Можемо Вам пригадати ще маркантнішу історію з "Українською Трибуною", де Ви персонально брали активну участь і теж не кликали до правопорядку.

"Зовсім свіжа минувшина незаконні збори В. Мудрого в Авгсбурзі, зроблені при Вашій найактивнішій участі й інспірації, ліквідація ЦПУЕ як загальногромадської інституції, і Ви тоді не кликали до правопорядку і правосуддя.

"А тепер Ви, п. Вовчук, кличете п. Которовича до суду. До якого, пане Вовчук? До неіснуючого, бо з хвилиною, як той Найвищий Суд став, навіть не прикритою, лише бандерівською експозитурою — рішення того суду будуть правомочні лише для членів бандерівської організації. Ви персонально найбільше попрацювали, щоб зліквідувати той Найвищий Суд, а тепер його шукаєте?

"Ви картаєте п. Которовича, що в нього не все в порядку щодо етики й моралі, а пригадуєте ж собі, як під Вашим керівництвом стара "Українська Трибуна" хіба не була джерелом найбезсовісніших інсинуацій і брехень проти небандерівського табору і проти державного центру УНР.

"Ви справедливо обурюєтесь, бо про Вас написала "Неділя" лише, що невідомо чи були Ви комуністом, але чи думали Ви на протязі цих 4 років хоч один раз про ті тисячі, що їх Ваші однопартійці називали і сьогодні звуть "комуністами", "руськими", "безбожниками", і т. ін. Ви це бачили й мовчали, і оббріхані ті люди перед американцями й англійцями безпідставно й підло саме тими, до кого Ви належите. Може, хочете документальних доказів? Вони є.

"Ви, персонально, як виконавець волі верхівки бандерівської організації, максимально попрацювали, щоб знищити самі основи правопорядку й правосуддя української еміграції в Німеччині.

"Читаючи Вашого листа, тільки дивуєшся, як же Ви так красно пишучи і ніби розуміючи, що то значить етика, мораль і правопорядок, — робили, ще й сьогодні робите такі вчинки".

Ліпше було п. Вовчукові з маслом на голові на сонце не виходити! . . .

**"БЛИСКУЧЕ ВІДОКРЕМЛЕННЯ"
УКРАЇНСЬКОЇ ТРИБУНИ або
ДОТЕПЕРІШНІ БАНДЕРІВЦІ (УГАВЕРІВЦІ)
ЖАЛЮТЬСЯ НА ТЕПЕРІШНІХ
БАНДЕРІВЦІВ**

Як вже ми інформували наших читачів, в наслідок розколу в групі С. Бандери, газета "Українська Трибуна" (донедавна бандерівська, а тепер угаверівська) опинилася "в неласці", а її видавець В. Пасічник став жертвою кампанії наклепів й інсинуацій зі сторони недавніх своїх однодумців і співробітників. Вістки, які приходять зі скитальщини, вказують на те, що "бандерівці" та "славетна" СБ продовжують "блискуче відокремлювати" свій недавній орган від українських читачів, вживаючи тих самих "аргументів", що ними поборювалася досі преса інших напрямів.

Перед нами відозва управи В-ва "Українська Трибуна", яка подає низку характеристичних прикладів методів поборювання цієї газети:

... "В Новому Ульмі весь наклад "Української Трибуни" спалили, а потім, як це вже у нас заведено, "запили" та "заповіли", що ні один з кольпортерів не "дістане дозволу" вертатись в Україну! ..."

... "В листі з табору Байройт пишуть: "Прошу вислати мені всі числа ... але не ставте печатки на опакованні, бо тоді посылка до мене не дійде" ..."

... З табору Вам, Бельгія, п. Долинський пише: "... Накоди з'явиться "Українська Трибуна", знайде місце в печі"

... З табору Байройт п. Г. пише: "... Кольпортер "Українських Вістей" на мою пропозицію перше ніби погодився, але потім надумався і прийшов сказати, що він не хоче братися за кольпортаж "Української Трибуни", бо йому загрожують бандерівці" ...

... "Кольпортер з Англії пише: "Дуже мені прикро, — однак я тут безсильний — читачі, сліпо виконують прикази т. зв. "верха", відмовились читати Ваш часопис"

... "Інший кольпортер з Англії пише: "... Одержав я наказ від теренових чинників (?) припинити передплату на "Українську Трибуну", а сплату вислати тим же чинникам, що я й виконав" ...

... "В таборі Міттенвальд поліція ходила до всіх тих, що читають "Українську Трибуну" і загрозувала санкціями, якщо вони відважаться далі її читати" ...

... "П. Хома звернувся до кольпортера "Української Трибуни" п. С. із запитом, чи він продає "У.Т." з ідеї, чи для грошей. На це п. Хома сказав таке: "Якщо для грошей, то ми Вам цю п'ятку, яку заробляєте, можемо дати. Але, якщо для ідеї, то уважайте, бо ми Вам поломимо кості".

... "В тому самому таборі подерли "Українську Трибуну" нашим передплатникам на очах і кинули на долівку з погрозами, що вони будуть вживати всіх засобів, щоб вилікувати їх від читання "Української Трибуни"

"Таких фактів можемо навести дуже багато. З прикрістю мусимо ствердити, що та-

ких метод поборювання преси не подобаємо ніде в цілому культурному світі, за винятком хіба "найдемократичнішої держави" під покровом "ясного сонічка Кремля", де взагалі не існує воля преси і слова — стверджує В-во Українська Трибуна".

Ми безумовно погоджуємося із цим твердженням "У. Т." та однак пам'ятаємо, що цей час, коли саме "Українська Трибуна" кидала кличі "блискучого відокремлення" та подібними методами поборювала інші українські політичні групи.

Аргентинський "Наш Клич" (ч. 10), цитуючи нарікання "У.Т.", що впродовж 3 місяців ведеться проти неї акція "яка не перебирає в методах, дотримуючись неславної засади, що мета освячує засоби", пише таке:

"Все це було б дуже гарно, коли б під тими скаргами на "наси́льства" та зворушливими закликами про співчуття і допомогу, не стояв підпис п. Володимира Стахова, — того самого Стахова, що ще не так давно сам був найпалкішим прихильником застосовування насильства в українському суспільному житті і сам видавав різні "інструкції" щодо "шептаної пропаганди", яка привела свого часу не тільки до розбиття ОУН на дві ворожі групи, але навіть і до пролиття братньої крові видатних синів України, незломних борців за незалежну українську державу ... Не можна дійти до визволення України шляхом морального розкладу ..."

Так, так, пане Стахів! Tempora mutantur, pos et mutamus in illis (Змінюються часи і ми з ними) — казали старинні римляни.

Тільки аж дивно, яку коротку пам'ять мають наші лебе́до-бандерівці! Ось маленький образочок із зовсім недавньої діяльності їхньої славної С.Б. (тепер вона бандерівська) в таборі Міттенвальд, де тримає там у своїх руках і управу, і поліцію, що її ряди заповнює своїми членами.

І так зальцбурзький "Промінь" в статті п. з. "Чорний ворон у Міттенвальді" писав:

"Ввечорі 26 грудня 1948 р. таборова поліція Єгеркасерне закликала до поліційного приміщення двох громадян: 50-літнього Іваськова Михайла й 35-літнього Саламаху Васи́ля. Накинувши обом ковдри на голови, поліцаї почали їх настільки нещадно бити, що після 4-годинного катування (від год. 8 до 12) обидві жертви нагадували знівечену купу м'яса. Іваськову зломали двоє ребер, а в Саламахі сталося проломлення черепа.

"Після цього їх замкнули до арештанської кімнати, і не допускали до 3-ої години дня до них нікого, не тільки членів родини, але навіть священика і лікаря. Щойно тоді, коли розійшлася чутка, що Іваськів умирає, його односельчани силою вдерлися до кімнати команданта табору Михайла Дужого з категоричною вимогою звільнити заарештованих. Обидва побиті лежать тепер у німецькій лікарні, при чому Іваськів бореться за смертю.

"Варварське катування Іваськова й Саламахи — це не перший випадок у Міттенвальд-

ському таборі. Подібні, хоч і не такі жахливі випадки бували і раніше. Але вони не є виключно Міттенвальдським явищем. Найяскравішим прикладом сваволі таборової поліції був також і випадок арешту члена УНР-ади, д-ра Росохи, в Лінторфському таборі.

“Цікаву деталь подає нам дописувач з Міттенвальду: Підчас катування Іваськова й Саламахи один з поліцаїв бив у бляху, щоб заглушити крики жертв . . . Чи не відтворює це у нашій уяві зловісні гуркоти автомашин на подвір'ях советських й німецьких в'язниць підчас розстрілів наших батьків і братів? Змінилися часи. Змінилася і “техніка”, але система залишилася . . .”

Ось таку то “визвольну боротьбу” веде бандеро-лебедівська організація і бореться “геройсько” “за волю України”. Гарний передсмак того, як би ця “вільна Україна” виглядала, коли б при владі були заправили з бандеро-лебедівської С.Б. Не багато нинішніх скитальців мало б охоту повертатися до такої “вільної України”! . . .

Ось тому і “крокодилячі сльози” панів Стахова і Вовчука ніяк не можуть нікого зрушити! . . .

УГАВЕРІВЦІ ТВЕРДЯТЬ, ЩО БАНДЕРІВСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ІСНУЄ ТІЛЬКИ НА ЕМІГРАЦІЇ І НЕ ВЕДЕ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЮ

Ми вже від років постійно читали й чули, що мовляв у краю в революційнім підпіллі діють тільки бандерівці і ніхто інший. Тому тільки вони, мовляв, і ніхто інший можуть репрезентувати край, тільки вони одинокі можуть творити уряд в краю і репрезентацію закордоном, тільки їм одним повинні бути підпорядковані всі інші політичні групи й партії, тільки вони одинокі можуть переводити збірки на УПА, тільки вони одинокі повинні кермувати громадським життям закордоном тощо.

А ось угаверівська газета “Українська Трибуна”, що до недавня була й бандерівською газетою, в ч. 19 (229) з 10 квітня пише між ін. таке (як звичайно в цій рубриці всі підкреслення наші):

“Майже всьому українському загалові на еміграції сьогодні вже відомо, що ОУН(р) і “Сурма” з одного боку та визвольний рух в Україні і УГВЕР, керівник цього руху, з другого, це зовсім окремі явища. Як відомо, ОУН(р) жадної революційної діяльності не веде, бо ця організація існує тільки на еміграції. Востаннє стало вже цілком ясно, що і духово її нічого не в'яже з визвольним рухом на Рідних Землях. Не зважаючи бо на всю її визвольно-революційну фразеологію, ОУН(р) стоїть на протилежно інших ідеологічно-програмових позиціях”.

В “Українській Трибуні” ч. 23 з 15 травня б. р. В. П. Стахів пише в статті п. з. “Чи ОУНР — це закордонна частина ОУН на Рідних Землях?” ще ясніше:

“ОУНР — це не закордонна частина ОУН на Рідних Землях! Це повстала на еміграції політична партія, що, заперечуючи ідейно-програмовий зміст визвольного руху, паразитує на визвольній боротьбі”.

Ясніше й отвертіше вже не можна сказати. А п. Стахів знає що говорить, тимбільше, що говорить про своїх дотеперішніх довголітніх товаришів праці! . . .

Ми дуже дякуємо “Українській Трибуні” за ствердження того, про що ми давно самі знали й твердили, а саме, що ОУН(р) Бандери є тільки еміграційною організацією, нічого спільного не має з визвольною боротьбою в краю і цю боротьбу ані не очолює, ані її не веде.

Але — коли вже мова про визвольну боротьбу — то ми не менш твердо переконані, що й УГАВЕР не має сьогодні нічого спільного з цією боротьбою.

Паризька “Громада” в ч. 5-6 (29-30) в статті В. Кречета п. з. “Крапки над ‘і’” — пише про блеф УГВР таке:

“Про “бандеро-лебедівців” писати нема чого. Це дуже активна група, що хоче всюди захопити “командні висоти”, і раз захопивши, не справляється із завданням. Претенсії та апетити має колосальні, а даних для перетравлення проковтнутого — майже жадних. Про УПА нема чого писати. То питання всім знайоме. Відомо також, що ці “бандеро-лебедівці” хочуть мати патент на керування УПА і на те, що мовляв, вони діють не тільки в Західній Україні, але тримають у страху і в тремтінні московську владу на всіх просторах від Карпат до Кубані. Це при усій пильній “увазі” советської армії і величезних скупчених в Україні відділів МВД! Якщо “бандеро-лебедівці” хочуть себе дурити магією величності, то це їхня справа, але нехай не смішать інших православних! Про УГВР я вже писав у своїй статті “Гра в плутанину”. Чим далі йде час, тим більше неясним стає отой УГВР і навіть скажу більше, стає він загадковим. Чим далі ми одсуваємося від 1945-1946 років, тим менше видається той УГВР зв'язаний з суттю української проблеми і з її життєвим змістом. Чим далі, то легенда про УГВР нагадує знане всім оповідання про того короля, який вийшов на “спансер” цілком голим, бо той кравець переконав короля, що він найкраще одягнений. Усі вельможі з почоту хвалили той “одяг” і робили компліменти королеві, а звичайний хлопець із народу, побачивши це видовисько, голосно викрикнув: “таж король голий . . .” Я думаю, що таких хлопчиків із народу сьогодні в наших масах, як на еміграції так і на рідних землях, вже є досить, щоб подібне сказати і про УГВР”.

“Український Голос” ч. 2 пише:

“Між УГВР і ОУНР повстав “сімейний спір” і зайшло так далеко, що “діти” проганяють “батька”. Відомо, що ОУНР в липні 1944 р. “породила” і виростила і “вивела в люди

УГВР... Тепер повстає питання: коли ОУНР і УГВР це "зовсім окремі явища", то що ж власне є УГВР, коли (за твердженням бандерівців і угаверівців) в УПА нема ні мельниківців, ні соціалістів, ні інших, і чи УГВР взагалі існує? Конспірація — сьогодні не виправдана, бо можна подати імена не до прилюдного відома, але до відома тих людей, що можуть авторитетно запевнити український загаль, що УГВР існує".

Але — на нашу думку — вже розвіявся туман брехні й таємничості, що ним бандеро-угаверівці досі окружали УГАВЕР, неначе б то УГАВЕРА складається з представників різних політичних груп і ніби то вони сидять у краю і там кермують боротьбою УПА. Цей туман брехні розвіявся в моменті недавнього розламу в бандерівській ОУН(р), коли то Бандера викинув із організації членів УГАВЕР. Тоді то показалося, що крім дотеперішніх членів ОУН(р) ніхто інший до УГАВЕР-и не належав, і що всі члени УГАВЕР-и з Лебедем на чолі спокійно сидять уже від 1945 р. закордоном.

Отже "яке їхало, таке здибало"...

БАНДЕРО-УГАВЕРІВСЬКЕ БЕЗКЛАСОВЕ СУСПІЛЬСТВО

Мюнхенська "Українська Трибуна" ще в числі з 22 І. б.р. писала так:

"Борці воюючої України ясно й чітко окреслили державний устрій і соціальний лад, за які бореться український народ. В найновіших документах всенародньої визвольної боротьби визначено: **безкласове суспільство в демократичній державі**".

Ми поминаємо тут факт, що свої небелиці про безкласове суспільство, УГВР чи там "У.Т." демагогічно прикриває "борцями за волю України" та "українським народом". Але погляньмо на цей угаверівський державний і соціальний безкласовий лад.

З того приводу Є. Онацький в арг. "Нашому Кличеві" в ч. 8 (702) писав між ін. так:

"Може бути, що тепер УГВР і бореться за такий ідеал безкласового суспільства, але маю сміливість твердити, що 30 років тому, про безкласове суспільство говорили тільки оолишевицькі агенти, та хіба ще махнівські анархісти!

Все ж свідоме українське громадянство, всі борці за волю України змагалися, навпаки, саме за ясно окреслене **класове суспільство**, і, сміємо також твердити, що й далі змагаються за таке ж класове суспільство, бо "безкласове суспільство" — це тільки демагогічна утопія, на яку большевицькі агенти ловили хіба наївних людей...

"Нешастя української нації полягало саме в тому, що нашим ворогам завжди щастило обезголовлювати Україну, позбавляти її провідних клас, без яких не може бути державної нації.

"Такі ідеали плекали тільки московські большевики, які дійсно вживали всіх засобів

щоб позбавити нас наших провідних клас — інтелігенції, духовенства, селянства (промисловців, генералів та купців ми і так давно вже не мали!) і звести всю нашу націю на стан **власне безкласового суспільства — з самих підвладних державі безсловесних невольників**.

"Але в **свій** державі безкласового суспільства не може бути! Воно можливе — хіба тільки в підвладному, підбитому суспільстві де всі класи, замість одної — робочої, що працює на гнобителів.

"Існування клас в суспільстві породжує класову боротьбу. В добре розвиненому здоровому суспільстві цю боротьбу усувають примиренням протилежних інтересів окремих клас в ім'я вищого ідеалу — добра всього суспільства, всієї нації, в ім'я національної солідарності супроти небезпек зовні".

Аргентинський "Наш Клич" в ч. 13 (1707) з 2 квітня, б.р. в статті п. з. "Ще про безкласове суспільство" пише між ін. так:

"Свого часу ми подавали до відому українського громадянства в Аргентині становище "Української Трибуни", офіційного органу УГВР, в справі "безкласового суспільства", яке ніби мало стати провідною зіркою у визвольній боротьбі українського народу.

Виявляється, що цей ідеал "безкласового суспільства" засвітив УГВР та її органи "яко і чітко" вже досить таки давненько.

В. П. Стахів в "Українській Трибуні" в статті під знаменним заголовком "Щоб усім було ясно" подає про цей "безкласовий" ідеал ближчі подробиці.

Виявляється, що вже в 1946 р. в журналі "Ідея і Чин", офіційному органі ОУН Бандери, ч. 10 було видруковано статтю П. Полтави "Елементи революційності українського націоналізму", в якій ми читаємо (цитуюмо за "Українською Трибуною"):

"Ідею УССД (Української Самостійної, Соборної Держави, Ред.) український націоналізм розуміє не лише, як ідею політичного визволення українського народу, а також і як ідею його соціального визволення, як ідею такого суспільно - економічного ладу в Україні, при якому не існуватиме експлуатація людини людиною і **буде побудоване безкласове суспільство**"

На 23 ст. цього ж офіційного видання ми читаємо:

"Ми вже говорили, що український націоналізм стоїть на становищі **безкласового суспільства** у майбутній Українській Державі. Основою цього суспільного ладу, що при ньому не існуватиме експлуатація людини людиною, буде **спільна власність** на знаряддя й засоби виробництва. Практично це означало б, що в майбутній українській Державі велика промисловість, велика торгівля, банки повинні бути національно-державною власністю (як під Соведами, Ред.), а дрібна промисловість, дрібна торгівля — громадсько-кооперативною (Отже приватну ініціативу відразу заперечується! Ред.). В Українській Державі допускатиметься індивідуальне або

колективне, залежно від волі людности (що голосуватиме, мабуть, як під Советами! Ред.) землекористування (не власність!—Ред.)

До цього питання ще читаємо на ст. 24: "Окремо треба відмінити, що на українських землях сьогодні ніде не існує приватної власності".

І це офіційному органу ОУН Бандери видається явищем, як видно, нормальним!...

Навівши ще інші цитати з того ж офіційного бандерівського чи угаверівського органу, які ми тут опускаємо, п. В. Стахів пише:

"Зацитовані нами місця і статті в журналі "Ідея і Чин" ясно і точно говорять про ідейно-програмові позиції ОУН (Бандери) на Рідних Землях, а тим самим і про зміст українського визвольного руху..."

Шкода, що величезна більшість українського громадянства про такий зміст українського визвольного руху довідались так пізно!...

Але даремно панове з "Ідеї і Чин" та з "Української Трибуни" притягають до цих своїх "ідейно-програмових позицій" назву націоналізму. Український націоналізм ніколи не мав нічого спільного з "безкласовим суспільством".

Б'ЮТЬСЯ З СВОЇМ РІДНИМ БАТЬКОМ

До взаємовідносин бандерівців
із Д. Донцовим

Від якогось часу триває гострий спір між Д. Донцовим і угаверівцями з мюнхенської "Української Трибуни". Почалося від того, що Донцов назвав ідеологію угаверівців — націонал-большевизмом. З відповіддю йому виступили в "У.Т." три угаверівські "аси" — В. П. Стахів, д-р Л. Ребет і Мир. Стиранка. Ось винятки з їх статей:

"Українська Трибуна" ч. 15 оголошує статтю В. П. Стахова п. з. "Щоб всім було ясно. До питання ідейно-програмових позицій ОУН на рідних землях", і в ній читаємо так:

"Від деякого часу почали на сторінках деяких українських газет за океаном і в Європі з'являтися статті, підписані початковими або кінцевими літерами прізвища автора — Д. Д., О. В. Що ж є їх змістом? Гостра критика самого, лише започаткованого, процесу концентрації національних сил української політичної еміграції в Європі, самого тільки факту об'єднання політичних партій і організацій. Напастлива, несумлінна полеміка на культурно-літературні теми, при чому автор за будь-яку ціну хоче дискредитувати і українську літературу і літературну критику за кордонами України. І найважливіше: в'їдливі — а можна ще рішучіше висловитися — інсинуації і лайки, і то найгіршого ґатунку, на адресу українського визвольного руху. Нас цікавить, наразі, тільки справа інсинуацій і лайок. І тільки на цю тему хочемо поговорити собі з шановним автором ясно, одверто і рішучо.

"Не можемо, однак, мовчки поминути і оба попередні питання.

"Ми ще раз підкреслюємо, що факт повстання Української Національної Ради явище позитивне. До позитивних явищ кожний український патріот мусить ставитися позитивно, залишаючи собі, однак, право висловлювати критичні думки щодо постановки і окремих дій та потягнень так, як це водиться в кожній здоровій, демократичній суспільності. А може само слово "демократичний" для Д. Д., О. В. вистачає для гострої критики, напастливої полеміки, для лайок і інсинуацій?

"Українська Трибуна" з 20 березня б. р. оголошує статтю д-ра Л. Ребета, де є п. з. "Дмитро Донцов — проти ідейних позицій українського визвольного руху" між ін. таке:

"До всіх нападів, що їх зазнав досі український визвольний рух, долучаються тепер ще статті д-ра Дмитра Донцова (чи як він підписується Д. Д.), що останніми часами помітно посилив свою публіцистичну діяльність. Йде про його статтю вміщену в американському "Віснику" (грудень, 1948) п. н. "Шатость малоросійська" та про статтю п. н. "Націонал — комунізм", що її помістив паризький "Українець" (ч. 8). Йому, може більше чим кому небудь іншому, прислуговує право забирати слово в питаннях української визвольної ідеї. Свого часу Д. Д. мав великий вплив на її кристалізацію. Своїм прихильникам, головню молоді, Д. Д. своєю гострою критикою старших поколінь отвирав нові обрії думання — байдуже, що в парі з тим, п'януючи кріпкими словами не лише їхні помилки, але також їхню історичну появу, робив великі спустошення в об'єктивній оцінці минулого. Вистачить пригадати, що з цілого українського культурного світа у нього, крім Шевченка, Лесі Українки і Кониського, мало хто існував!

"На жаль, своїми працями, що були писані в загальному, наскрізь ідеологічному тоні, сам Д. Д. не дав ясного політичного образу національної ідеї, обмежуючись до поставлення загального напрямку. Його підставовий твір "Націоналізм", дуже основний і чіткий у своїй негативній частині (критика українського "провансальства"), є зовсім недоводливий в позитивній частині. Та не зважаючи на те, молоде покоління у великій мірі під впливом Д. Д. засвоїло собі віру в український нарід, довір'я до власних сил, гарячу, а подекуди також залізну волю здобути українській нації місце в сім'ї народів. Олначе реалізувати цей загальний напрямок прийшлося самотійно, бо Д. Д. не лише держався осторонь від всякої сутополітичної діяльності, але також в своїх публікаціях не давав ніякого політично-програмового змісту. Український визвольний табор опрацював ту програму самотійно.

"Широкі маси, головню східньої України були зацікавлені не "полум'яною", але ре-

альною Україною. Показалося, що, напр., клич "Україна для українців" і трактування всіх москалів без розбору як ворогів, творить непотрібно додатковий фронт там, де його можна оминати. Але передусім стало ясно, що боротися за свободу нації і держави на дійсно соборній базі можна буде лише тоді, коли побіч західньо-українського політичного мислення буде узглядна також придніпрянська політична і психологічна свідомість, для якої напр., не зважаючи на все Скрипник, Хвилювий і їм подібні, вважалися національними героями, а не, як це учив Д. Д. — зрадниками і запруданцями.

"Тому, зустрівшись із життям та при співучасті придніпрянців, оформилася нова, але зовсім не доктринальна (отже ані націоналістична — якби Д. Д. прагнув, — ані соціалістична чи комуністична — як це Д. Д. твердить), наскрізь практично і емпірично продумана українська політична визвольна програма, частинним виразником якої являються статті опубліковані в згаданій на початку збірці. Д. Д. уважав за потрібне виступити в згаданих на початку статтях проти них дуже гостро і — скажимо згорі одверто — так лайливо, як він це робив супроти різних зрадників, малоросів, відступників і опортуністів.

"Що Д. Д. закидає позиціям визвольного руху? Просто і ясно, — що це є націоналізм".

Цікаве тут не так те, як Донцов називає цю нову ідеологію, а те, що самі угаверівці признають, що вона ані націоналістична, ані соціалістична чи комуністична. Ми дуже блячні за це признание, бо ми вже давно твердили, що бандерівці (а нинішні лебедо-угаверівці) давно відступили від ідейних позицій українського націоналізму. Тепер і вони самі признаються, що вони не націоналісти.

Статтю свою кінчить д-р Ребет так:

"Можливо також, що всю тенденцію статей Д. Д. разом з його грубими "неточностями" треба приписувати немолодому вже вікові Д. Д., наслідком чого мабуть є і нездібність цього заслуженого під деяким оглядом публіциста розуміти нові часи і нові потреби, і подразнення ненависною йому фразеологією. Це пояснює також завелику загорілість Д. Д. у безпідставному моральному нищенню своїх братів по національності і віроісповіданні.

"Та як би воно не було, Д. Д. береться своїми руками нищити не лише частину свого діла, але також частину самого себе. Знання "лучших людей", (до яких Д. Д. хіба думає себе зарахувати), дістається насправді щойно по смерті. Покищо людина жива, вона може найбільші свої заслуги та популярність обернути нанівець. Д. Д. є на прямій дорозі до того".

Ось так діти дякують своєму батькові і учителеві за науку. Бо ніде правди сховати — вони плоть від плоті, кість від кости його правдиві діти.

Для не одного це буде новиною, що "Провід Українських Націоналістів" (ПУН) з полк. Є. Коновальцем на чолі, від самого початку свого існування ставився дуже критично і з застереженням до ідей, голошених Д. Донцовим. Що більше, ще в 1927 р., себто ще перед заіснуванням ПУН і ОУН, тодішній редактор "Національної Думки" (пізніший член першого ПУН і редактор "Розбудови Нації") В. Мартинець виступив з критикою книжки Донцова "Націоналізм", що тоді появилася, вказавши на перевагу в ній негативізму (проповідування ненависти, аморальності, нетерпимости, ексклюзивности, макіявелізму, ілюзіонізму, догматизму, насильства, тощо), та повний брак позитивної програми. Побойчись, що голошення Донцовим отаких негативних ідей скорше чи пізніше витворить два "націоналізми" — організований (ОУН) і донцівський ("Вістник"), полк. Коновалець уже за раз у самих початках заіснування ПУН запропонував Донцову співпрацю, щоб своїм безпосереднім засягом і впливом звести Донцова до організованого націоналізму. І хоч Донцов відмовив, він таку пропозицію поновлював і в дальших роках, пропонуючи Донцову виїзд закордон. Але Донцов категорично й постійно відмовлявся. Що більше, він ставився негативно до полк. Коновальця, і ще в 1928 р. почав публічно виступати проти поодиноких членів ПУН, наперед проти інж. Д. Андрієвського, потім проти інж. В. Мартинця і проф. Є. Онацького, вживаючи при цьому притаманних Донцову метод фальшування гитат, нічим необґрунтованих і несовісних закидів та приписування їм думок і ідей, протилежних їх інтенціям. Він навіть року Божого 1949 зводить порахунки й виступає проти останніх двох з своїми фальшивими закидами у бандеро-ляховичівським ню-йоркським "Віснику". Донцов не поминув ніякої нагоди, щоб не вколоти Провід ОУН і поодиноким його членів. І це в тому часі, коли йому було відомо, що полк. Є. Коновалець заборонив членам ПУН і взагалі членам ОУН, вести з Донцовим публічну полеміку, щоб не викликувати згіршення, зокрема щоб не деморалізувати націоналістичного молодняка. Але Донцов найменше цим журився. Що більше, на підставі подій дальших років, можна сміло заризикувати твердженням, що Донцову саме ішло про вбиття клина між ПУН і націоналістичний молодняк, що його душами хотів сам заволодіти. Свій вплив намагався посилювати й особистими зв'язками з поодинокими членами цього молодняка.

Однак навіть коли б Донцов не мав таких інтенцій, то наслідки його поступування були такі самі. Бо ж відомо, що молодь завжди жадібно прислуховується до сварок старших. Не дивно, що й молодняк ОУН ловив жадібно слова злбних і брехливих напастей Д. Донцова, а також із жадібністю притаманною недосвідченій молоді, прислухувався до донцівських негативних кличів аморальности, ненависти, насильства, нетерпимости, макіявелізму, ексклюзивности тощо, а передусім до пе-

респівуваних за Шопенгауером та ін і пропагованих Донцовим із пасією думок, що ціллю боротьби є боротьба для самої боротьби та влада, влада й ще раз влада.

І ось цей молодняк, з Бандерою, Стецьком і Лебедем на чолі, увірував, що в цих донцівських кличах і ідеях, і тільки в них, заключається націоналізм.

І тому цьому донцівському націоналізмові або, ще ліпше, **“вісниківству”** — (як його влучно окреслила дружина Д. Донцова в нововиданім нею від 1948 р. на еміграції **“Вістнику”**) — треба приписати **“ідейний”** підклад створення **“бандерівщини”** та розколу ОУН. Хлопцям від ідей Донцова перевернулося в голові: вони жагучо, фанатично й пристрасно забажали влади, влади і ще раз влади, а наслухавшись від Донцова про **“аморальність”**, **“макевіялізм”** і **“наси́льство”**, **“боротьбу для боротьби”** та про принцип **“ціль освячує засоби”**, прийшли до переконання, що всі засоби для цієї цілі будуть добрі. Головне, щоб нагода була. Їхня перша спроба за життя Коновальця не вдалася. Зате прийшла ліпша нагода: смерть полк. Коновальця та війна. Ось тоді бандерівці пішли по владу **“аморально, насильно, ексклюзивно, нетерпимо, догматично, макіявелістично, ненависно”** — так, як їх довгими роками вчив Донцов. Пішли через зламання присяги, через бунт проти ними самими вибраного ПУН, через брехні, клевети, обчорнювання честі своїх дотеперішніх провідників і через трупи тих провідників — Сеника, полк. Сушка, Сціборського, Куца, Пришляків та десятків інших, ішли вимордовуючи цілі загони УПА (Бульби й Мельника) і вимордовуючи цілі українські не-бандерівські села, щоб тільки дістати в свої, і тільки в одні свої руки, повноту влади.

Але зірвавши з націоналізмом ОУН, вони з **“вісниківством”** далеко не зайшли і про це щойно оповідав нам дещо д-р Ребет. Забаврані братньою кров'ю скільки разів ці люди за останніх кілька років міняли не тільки **“ідеології”**, програми і прапори, але навіть назву своєї організації! То вони ОУН, то знову ОУНС (самостійники), то вони ОУНД (державники), то знову ОУН СД (самостійники-державники), а тепер одні ОУН(р) (революціонери), а інші УГВР.

І сьогодні зайшли так далеко, що навіть сам батько не пізнає своїх дітей і називає їх **“націонал-комуністами”**! Та й діти відрікаються свого батька, що в міжчасі від **“вісниківства”** (що його перебрала його дружина), по через румунську **“Заграву”** (це був також своєрідний журнал, що ліпше про нього

іо мовчати!) докочував до канадійських гетьманців. Але що більше, колишні члени ОУН — Організації Українських **Націоналістів** — а нинішні угаверівці відрікаються вже і **націоналізму!**

Справді гарних жнив дочекався Донцов із своїм **“вісниківством”**! А його діти — на нашу думку — прозріли й побачили свого рідного батька в правдивому світлі 20 років запізно! . . .

“Українські Вісті” (Н. Ульм) в ч. (289) з 21 квітня б. р. в статті п. з. **“Доповідь д-ра Донцова в Гемілтоні (Канада)”** пишуть таке:

“На запрошення управи Т-ва “Просвіги” в Гемілтоні, Онтаріо, д-р Донцов прочитав тут у домівці православної громади доповідь на тему: “Хто має очолювати націю?” В доповіді д-р Донцов сказав, що націю очолює її провідна верства; ця верства веде націю, творить або здобуває для нації державу; кермує її державницькими справами . . . У визвольних змаганнях лицарський дух почав відроджуватись, а за другої світової війни відродився до тієї міри, що на арену боротьби висунув борців у розумінні провідної верстви, яка від тоді росте, міцніє й очолює боротьбу за найвищий ідеал нації. Це нова провідна верства нашої нації . . . Шкода, що д-р Донцов не назвав нам цієї провідної верстви. На запити присутніх д-р Донцов не дав відповіді заявивши, що питання були більше партійного характеру, а він не належить ні до якої партії. Слухачі були незадоволені з того, що д-р Донцов не хотів давати відповіді, сказавши правду, а дивувалися, що д-р Донцов, як один із чільніших теоретиків українського націоналізму, не признався до націоналістів, а назвав себе безпартійним. Щось тут неясно, а тому з реферату д-р Донцова присутні нічого не навчилися. Завинила нещирість”.

Цікаво все-таки, куди ще перекочує батько, який почавши від соціалізму по через націоналізм-**“вісниківство”** докотився до ще недавно пристрасно ним поборюваного гетьманства чи там **“безпартійности”**, і куди докотяться його діти, які почавши від націоналізму, по через **“вісниківство”** і завдяки **“вісниківству”** так скоро докотилися до націонал-комунізму? . . .

П.С. Парижське **“Українське Слово”** в ч. 389 з 24 квітня б.р. пише: **“Той же Донцов співпрацює з органом УГВР в Канаді “Гомін України”, що саме той націонал-большевизм проповідує. Розбираєте щось?”** — Ні, нічого не розбираємо! . . .

Листи до Редакції

ГЛУПОТА, ПРОВОКАЦІЯ ЧИ “ВИСОКА ПОЛІТИКА”?!

Ми отримали від наших читачів одну летючку та два листи, що їх тут по черзі, без змін, оголошуємо.

* * *

Шикаго, 10-го квітня, 1949

Високоповажаний Пане Редакторе!

В прилозі посилаю Вам летючку, видану на циклостилі, що її тут бандеро-угаверівці організованим способом роздавали під церквами, розносили по українських хатах вечорами та розсилали поштою. До речі, тут у Шикаго, є трійка заправил із бандеро-лебедівської С.Б., Г-к, Г-а і С-к, і, на мою думку, це вони хотіли надробити свою надшарпану репутацію й ситуацію “революційним” способом, і тим крикливим і наглим виступом направити всі їхні дотеперішні програми на терені Шикаго, здивувати світ, місцевих людей зловити на свою вудку, і сісти в ролі триумфаторів. Тимчасом ця штука не вдалася і тільки ще більше обанкротила бандеро-угаверівців. Летючка тільки це досягнула, що місцеве громадянство ще більше почало негодувати проти бандерівців, ніж досі, а що більше витворилися неприхильні настрої взагалі проти всіх новоприбулих, в яких імені ця летючка написана. Не треба вам подавати, що це саме тепер утруднило збирання підписів для афідавітів, при допомозі яких можна дуже легко спровадити нових скитальців до ЗДА. Отже вислід — злочинна робота на шкоду всієї скитальщини. Не диво, що тепер оці ес-бівські заправили відпекуються цієї летючки. Щодо самої летючки, то не треба тут ніяких коментарів — її зміст сам говорить про розум авторів.

З правдивим поважанням
В. Гірнинський

* * *

Ось зміст згаданої повище летючки:

До Українців Міста Чикага!

Український Народе!

Ми нова українська еміграція в місті Чикаго протестуємо проти виступів Дмитра Чутра і опери Тарас Бульба.

Стверджуємо, що Чутра є комуністичним агентом і з наказу большевиків провадить розкладову роботу між українцями. То відкрила наша розвідка в Канаді, де Чутра бере

гроші з російського конзуляту для того Чутра тримає в своїй банді жидів, поляків і росіян.

Опера є проти українського народу. Бойкотуйте Чутру і його оперу. Українські гроші не сміють іти у ворожі руки.

Гоніть від себе комуністів, православних і мельниківців. Хай живе Українська Головна Визвольна Рада, що веде бій із ворогами України і Микола Лебідь. Хай живе провідник американських українців Гнат Білінський. Ставайте масово в ряди української громади, щоби спільними силами знищити православних, комуністів і мельниківців, які втікали на імміграцію і тут кричать.

Проч із Чутрою, комуністами і мельниківцями. Ганьба зрадникам і опортуністам. Смерть бульбівцям!

Героям Слава!

Нова Українська Еміграція в Шикаго.

* * *

Зміст другого листа такий:

Торонто, 15 квітня, 1949

Високоповажаний Пане Редакторе!

Посилаю Вам летючку, що її привіз мій знайомий із Нью Йорку. Зміст її настільки провокаційний, а при цьому і глупий, що напрошується запит: що це — глупота, провокація чи “висока політика”?

Прошу прийняти слова правдивої пошани

А. Соболевич

* * *

Запитуєте: глупота це, провокація чи “висока політика”? А чому ж не все це разом? Що летючка глупа, самі стверджуєте, і це бачить кожний. А тому, що автори замість підписати самих себе або організацію, що її є членами й від якої промовляють, промовляють від імені **всієї** нової української еміграції, себто промовляють безправно та ще й наносять шкоди всій новій імміграції не тільки в Шикаго, і взагалі в Америці, але всім скитальцям, що хотіли б виїхати до Америки, — то вона являє собою провокацію всієї української еміграції. А що летючка являє собою також “високу політику”, це кожний може ствердити, читаючи про “Укр. Головну Визвольну Раду”, Миколу Лебедя, “провідника американських українців” Гната Білінського та ін. А втім, можемо Вас запевнити, що це не перший такий виступ в історії середовища, що видало цю летючку і згадані три ознаки й досі були характерними його рисами.

В ЕВРОПІ ПОЯВИЛАСЯ ДРУКОМ ДОВГО ОЧІКУВАНА КНИГА:.

(До Канади вже вислана і кожного дня очікувана)

В. МАРТИНЕЦЬ

УКРАЇНСЬКЕ ПІДПІЛЛЯ

Від УВО до ОУН

(Спогади і матеріали до передісторії та історії українського організованого націоналізму) Ст. 421 вел. 8. 146 фотографій. Ціна \$4.00

Читаючи цю книгу — перед Вашими очима проходять незабутні дні великого національного підйому рр. 1917 — 1926, коли ідея Українського Націоналізму твердим чином задокументувала перед світом непереможню волю нашого народу до самостійного життя. На широкому історичному тлі очевидці і творці цих незабутніх років, які нині належать до різних політичних середовищ, цікаво і захоплююче розказують про Січових Стрільців, УГА, Армії УНР, про революційні акції Української Військової Організації й перші кроки Організації Українських Націоналістів. Незабутні картини оживають знову: УСС, Січові Стрільці, перші виступи УВО, горять польські двори, саботажні акції, атентати, підпільний університет у Львові, політичні процеси, праця УВО під большевицькою окупацією, широко-розгалужена політична акція УВО - ОУН закордоном, перші конференції і злиття різних націоналістичних організацій в краю і закордоном в молодітну ОУН.

146 оригінальних фотографій, багато з яких публікується вперше. Постаті Ваших рідних і знайомих виростають натлі подій українського політичного життя рр. 1920 — 29 у всій своїй величч.

Книга, що не сміє бракувати в жодній українській родині, в бібліотеці, в книгарні.

Великий документ української визвольної думки і дії.

Ціна найнижча, як лише можливо було скалькулювати, щоб кожний міг книжку набути.

Купуйте! Читайте! Жадайте у кольпортерів! Наклад обмежений — не пропустіть нагоди! Замовлення можна слати на адресу Представництва "Самостійної України" в Канаді.

ЗМІСТ КНИЖКИ ТАКИЙ:

- 1: Присвята
2. Вступ

I. Частина

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ

3. Є. Коновалець і сучасне йому покоління
4. З У.С.С. до "Січових Стрільців"
5. В київських "Січових Стрільцях"
6. Заснування й перші виступи У.В.О.
7. Військові пластуни
8. Гімназійні учні в акції У.В.О.
9. Хто творив У.В.О.?
10. Горять польські двори
11. Велика саботажова акція 1922 р.
12. Атентати, експропріації та інші акти
13. Польська пацифікаційна протиакція
14. Експозитура У.В.О. в Чехословаччині
15. Одна історія в таборі Йозефові
16. Експозитура У.В.О. в Гданську
17. Як транспортувалося зброю й вибухові матеріали?
18. Справа атентату на Твердохліба
19. Переміни в Команді У.В.О. і "летюча бригада" Головінського

20. Напад на головну пошту у Львові
21. "Екси" в Богородчанах і Долині
22. Рейд у Карпатах і справа Калуша й Темерівця
23. Полк. Андрій Мельник
24. Процес "поштовців"
25. Одна промова д-ра Л. Ганкевича

II. Частина

УНІВЕРСИТЕТ У КАТАКОМБАХ

26. Університет у катакомбах
27. Пів століття боротьби за Університет
28. Як прийшло до створення таємного Українського Університету?
29. Які відділи мав Український Університет у Львові?
30. Дещо про записи, виклади, вправи й лабораторії Університету
31. Система поліційних переслідувань
32. Українська Крайова Студентська Рада
33. До економічного забезпечення У.В. Шкіл
34. Студентство перебирає матеріальне забезпечення У.В.Ш.

Ціна 25 ц.

35. Валюткові спекуляції й мимовільна поміч польської бюрократії
36. Умовини підпільної праці
37. Зазублювання діяльності У.В.О. і У.К.С.Р.
38. Автономісти й радянофіли
39. Зворот в університетській акції
40. Кураторія Українських Високих Шкіл

III. Частина

ПЕРВОПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОГО ОРГАНІЗОВАНОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

41. Міхновський — піонер українського націоналізму
42. Від Міхновського до Коновальця (історичне тло)
43. Празьке середовище
44. "Група Української Національної Молоді"
45. "Легія Українських Націоналістів"
46. "Союз Української Націоналістичної Молоді" та інші організації
47. "Національна Думка"
48. Взаємовідносини з Д. Донцовим
49. Ідеологічна й організаційна проблематика "Національної Думки"
50. Перший проект Організації Українських Націоналістів
51. Криза в У.В.О.
52. Орієнтації У.В.О. на націоналізм
53. Переходові граничні пункти У.В.О.
54. "Союз Організації Українських Націоналістів"
55. Конспіративна квартира Начальної Команди У.В.О.
56. Полк. Євген Коновалець (Віра)
57. Канцлер (Урбан-Грибівський-Сеник)
58. Інші члени З.А.Д.В.Р.-а
59. Osturopäische Korrespondenz
60. "Сурма"

IV. Частина

ВІД ПЕРШОЇ ДО ДРУГОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

61. Перша Конференція Українських Націоналістів
62. По Конференції
63. М. Сціборський і Д. Андрієвський
64. Ю. Вассиан
65. Перший Провід Українських Націоналістів
66. "Розбудова Нації"
67. Фінансування націоналістичної акції

68. Моя поїздка до краю
69. Пашпортові історії
70. Полк. Роман Сушко (Кіндрат-Сич)
71. Крайова проблематика
72. Відвідини в Д. Донцова
73. Ув'язнення
74. В тюрмі на Баторого
75. Перша жертва ще нествореної організації
76. З учасниками процесу в справі Собінського
77. Сот. Юліян Головінський
78. Камера ч. 50
79. Жінки в тюрмі
80. Оборонці
81. Моя розправа
82. З львівської тюрми на конференцію в Празі
83. Ідеологічно-програмова проблематика

V. Частина

ВІД ДРУГОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ДО КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

84. II. Конференція Українських Націоналістів
85. Перше віче членів П.У.Н. в Подєбрадах
86. Початки акції У.В.О. за океаном
87. Поїздка до Литви
88. Зовнішньо-політична проблематика
89. Дещо про "Сурму"
90. Редакція й техніка редагування "Розбудова Нації"
91. Співробітники "Розбудови Нації"
92. Розвиток організованого націоналізму на ЗУЗ
93. Проблема відпоручників У.В.О. в УНДО
94. Підтримка зовнішніх виступів Парламентарної Репрезентації
95. Ставлення УНДО і уряду УНР
96. Виступ Славінського, Липинського й Донцова
97. Справа зв'язків із советською Україною
98. Підготовка Конгресу
99. Листопадовий виступ у Львові
100. Історія з Кожевниковим
101. Конгрес Українських Націоналістів
102. Постанови Конгресу
103. Устрій Організації Українських Націоналістів
104. Відозва Конгресу Українських Націоналістів
105. Джерела